49ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1807 Կ. ՊՈԼԻՍ ՇԱԲԱԹ 9 – 22 ՄԱՅԻՍ 1907 10 ՐԷՊԻԼ, ԱԽԷՐ 1325 – 9 ՄԱՅԻՍ 1323

Journal Arménien
MANZOUME-I-EFKIAR
Grand' Rue de la S-Porte.
CONSTANTINOPLE

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԳԱՅՍԷՐԵԱՆ
ՈՐՈՒ Կ'ՈՒՂՂՈՒԻ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
33, Գալաթա Ալի Մասջիտ, 33
Խմբագրութեան ուղղուած գրութիւններ եւ չնչին արժէք

Մանզումայի Էֆքեար

ՀԱՅԱԽԵՐԷՍ ԱՄՍԱԻՕՏԵԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

منظومهٔ افکار
ارمنیجه یومی و سیاسی غزته در
صاحب امتیازی : ارمیاس فریه
اداره‌خانه‌سی : باب عالی جاده‌سنده نومرو ۳۸

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՆԽԻԿ	Արտիսա	Վեցամսեայ
Ամբողջ համար	80 ղր	50 ղր
Տասնհինգերորդ համար	108 »	60 »
Քառասունհինգերորդ համար	25 ֆր	18 ֆր

ՏԱՐԵՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՆՁԱՆՆԵՐ
Մէկ տպագրի համար տող 5 ղրուշ
Մէկ անգամի աւելի ծանուցմանց համար մասնաւոր պայմաններ

10 ՓԱՐԱ — ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ "ՄԱՆԶՈՒՄԷ,, ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԱՐՇԱԼՈՅՍԻՆ — 10 ՓԱՐԱ

ՄԵՐ ԱՂՋԻԿՆԵՐԸ ՏՈՒՆԷՆ ՆԵՐՍ

Որքան ալ զոհացուցիչ ու կազդուրող հանգամանքներու աղբորութիւնովը ուզենք դիտել մեր աղջիկները. կեանքը տունէն ներս ու սիրենք հիմնովին փայփայելի հաւատք մը մնացնել անոնց ընդունած մակերեւութային դաստիարակութիւններուն վրայ, տակաւին կը մնան աչքի զարմուող թերութիւններ, որոնք՝ գլխաւորաբար մեր աղջիկներուն վրայ սեռնուած — իսկոյն դատող աղջիկներուն հանար է— կը զօրեն մինչեւ ատելման մը քայքայիչ ապագայ լարեր ընելութեան ամէն յոյս և ակնկալութիւն մեր ներսիդին։

Մեր տուներէն ներս իրենց գոյութեան իրաւունքովը ապրող աղջիկները սա՛ դաստիարդին մասնաւոր զարգացումի գործին համար աւելի քան երբեք մեր մուցած նախանձախնդրութիւններէն ու անոնց յառաջդիմութեանը սկսուն մեր կողմէ եղած այսքան անենարոյ աքնութիւններէն ետք, ո՞վ կրնայ ըսել թէ անդարմանելի մոռոգութեան և խորունկ յուսահատութեան մը մեռցնող ոգին չի պիտի դնէ մեր մէջ այս եղրակացութիւնը, ըսել կ'ուզեմ, ուրիշ չատ մը առաւելութիւններ նեռմայնելու բնոյթով ներկայացող թերութիւններու այն յայտնամիմանութիւնը որ չատ ղգալի կերպով մը կը քանդէ, մեր աղջիկներուն մէջ, կրթութեան և դաստիարակութեան դարձեալ ամէն ազատ բաները։

Ինչ որ ալ ըլլայ, իրականութիւնը կայ ամէն նկատումէ վեր, հարկ է խոստովանիլ, հոգ չէ որ անոր մէջէն քիչ մը որոշ տեսնենք մեր — նոյն իսկ քիչ չատ զարգացումի երես տեսած— աղջիկներուն գոյնը։

Իգական սեռին դաստիարակութեանը համար, սա վերջին ժամանակներուն, դաստաւորիչ ունեցած ուշադրաւ ջանքն ու լայն նուիրումը, իրաւ որ, չատ խոստմնալից է ու կուտայ մեզի ամուր կառուցներ հաստատուն և իրապէս համոզուելու ապագայ այն փոխիմաստութեան զոր պիտի ներմուծեն մեր աղջիկները, իրենց իսկ փոխուելովը, մեր տուներէն ներս։ Հարկ կա՞յ աղջիկներու զարգացումի անհրաժեշտ պէտքին վրայով ու այդ հարցին կարեւորութիւնին մասին ամէնէն խոսունակ ու ամէնէն քնքոյշ պաշտանքի մը արտայայտութիւնը հիմնել հոս, երբ, արդէն իսկ սկսած ըլլալով ճանչնալ անոր, իրրեւ կենսական բանի մը, աղդեցութիւնը՝ նոր վերաբերումներ մը կ'ստեղծենք պարագաներ, չի մեղանչելու համար զգացուած այդ պէտքէն ներս մեր բաժնին ինկած պարտականութիւններուն դէմ։ Ասի սրտամտղող երեւոյթ մըն է օգտակարին ու գեղեցկին նախապատուութեան պայքարը մատնող մեր ներսիդին ու հոգեվին խնկաթափուած իտէալի մը անջնջելի հրայքը մեր սրտերուն մէջ։

Բայց թէ մեր այսքան գուրգուրոտ խնամքին ենթակեալները — չըսելու համար մեր աղջիկները— ինչ չափով և ինչ գոյնով կը ներկայացնեն վարժարանէն ժառանգած իրենց մտաւորական մատանանգամանքները մունէն ներս, կամ, աւելի պարզը ըսելու համար, ինչ աստիճան կ'արդարացնեն անունք —մեր աղջիկները— իրենց ընդունած մտաւորական այժին անխարդախ մաքրութիւնը ընտանեկան յարկին մէջ իրենց ապրած ժամանակամիջոցին տեւողութեանը։ Կրցած են մեծ մասը մեր աղջիկներուն, իրենց ստացած տարրական կամ բարձրագոյն կրթութեանը վայելելք կեանքի մը կամ հանգիստութեան խնամատուն կերպը խոտացնել իրենց անձին վրայ, ամէնէն աւելի տունին մէջ, իրենց մայրերուն քթին տակ։

Բացառութիւնները մինչ վեր բռնելով, պատահելի մեծամասնութիւնը մեր աղջիկներուն, դպրոց տենողի և զարգացածի —եթէ ամէն դպրոց տեսնող կը զարգանայ սակայն — իրենց բովանդակ յատկութիւններով, ծուլացողներ եղած են տունէն ներսի իրենց պարտականութիւններուն մէջ ու յամառած՝ մեղ պատուանդանի այն բարձրութեան վրայ ուրկէ վայրէջք մը դէպի անայնի աշխատութիւններու խորունկը, արժանապատուութեան վիրաւորանքի սարսափը կը տնկէ իրենց առջեւ։ Չեն կրնար հաշտեցնել դպրոցն ու տունը իրարու հետ և տարբերութիւնը որ անգամ մը կը չեչուի իրենց մէջ, չի թողար ու չի ներեր նոյն իսկ փոքրիկ օժանդակութիւն մը նուիրել իրենց մարդիկին տունի սլ և իր զրաղումին, ըլլայ ան լուացք, արքատ կամ կերակուրի պատրաստութիւն։ Դաստիարակութեան սխալ ըմբռնումներու զոհած այսքան աղջիկներ ունինք մեր մէջ։

Ա՛ս մտածութիւններուն և ա՛ս եղրակացութեան չի՛ պիտի յանդէի եթէ տակաւին առջի օր չի հանդիպէի ընտանիքի մը անդամներէն մէկ երկուքին մէջեւ անցած սա՛ միջադէպին որ միակ չարժառիթը եղաւ ամէնէն աւելի ուշադրութեանս առարկան դարձնելու ընտանեկան այս հարցը։

—Կ'ուզես որ, այապէս, պարապ բաներով ատեն անցուցնես. այնքան կարեր կան կարուելիք, գոնէ մէկ հատին ձեռք դպցնելիր, թարեմ քու առաջ ֆիբլօմիր վրայ, կ'ըսէր մայրը իր աղջկան՝ որ հայելին առջեւ անցած մազերը կը յարդարէր։

—Ո՞վ ըսաւ որ յարեց աղջիկը, դէպքոցին մէջ հոգի քակելէ ետք աղջիկ մը տուն պիտի գայ հոն լինցնելու համար իր կեանքին խաչարութիւնը։

—Լաւ, պատասխանեց մայրը քիչ մը անոյշ չեչտ մը դնելով իր ըսուածքին մէջ, գոնէ օր մը չի՛ պիտի ուզես օգնել մայրիկիդ...

—Չի՛ պիտի ուզեմ, ըսաւ աղջիկը ու մաղերուն տուած կէս յարդարանքին մէջ դուրս նետուեց ինքզինքը սենեակէն։

Ասիկա պատկեր մըն է որու նախընթացը շատ հեղ տուած է մեր ընտանեկան կեանքը և որ, անտարակոյս, վերջինը չի՛ պիտի ըլլայ որչափ զարգացումի սխալ հասկցուած այս խառնով պատրաստուած աղջիկներ չի պակսին մեր մէջ։

Իրաւ է ուրեմն թէ զարգացած աղջիկներու պակասը — ընտանիքէն ներս — երկանիկ ապրուածքին չգոյութեան ախտանիշ մըն է, և, իրաւ է թէ ամէնէն աւելի ներդաշնակութիւն և համերաշխ կենակցութիւն կայ հոն՝ որ մարքի զարգացումը, իգական սեռին քով, իր պահանջած մակերեւոյթին վրայ կը կենայ։ Ցեսոյ, նաև, ճշմարիտ է թէ աղջիկներու մտաւորական կեանքէն կախում ունի մեր ընտանեկան կեանքը։

Ասոնք հարցումներ են սրանք կը ծագին մեր մարքին մէջ ամէն անգամ որ զարգացած աղջիկներու ներկայութիւնը վայելող ընտանիքներէ եկած տխուր պատկերներու կը հանդիպինք։

Ես կը մտածեմ —ու ասիկա մինակ իմ մտածումս չէ— որ այնքան անգամ չեչտուած պէտքի մը, այն է կարի ու ձեւի գոհացումի արուիլը միայն կարելի պիտի ընէ մեր աղջիկներուն սիրցնելու ատն գործն ու աշխատութիւնը. անոնք դպրոցէն վարժուած տունի յատուկ զբաղումներուն, ծանր չի պիտի դպան այդ ամէնուն գործնականին չարաչոգութիւնը իրենց տուներուն մէջ ու պիտի ուզեն չեղած տեղէն դործ ստեղծել հոն։ Աշխատութեան վարժուած ձեռքը ծոյլ չի կրնար մնալ։

Թօսքա մտմտուրելով Սըվազի աղջիկներուն վրայ, տեսած ըլլալով անոնց չատերուն, մտանամդ քիչ չատ զարգացածներուն ծոյլ ու անտարբերութիւնը հանդէպ տնական ամենամանրամասնչտ գործերուն, պիտի թելադրեմ իրենց ստեղծել գիտակ— եթէ դպրոցէն չեն սորված այն բանը — հաճելի զբաղումներ, անոնցմով քաղցրացնելու համար տունի իրենց և իրենց մայրերուն կեանքը։

Ոեֆլամ ընելու միաքին մղմներ հեռի, կը մտածեմ այն հաղարամեկ առաւելութիւններուն վրայ որոնց միակ ու եղական աղբիւրը դարձած են այսօր կարի մեքենաները։ Կը խորհիմ որ ասոնք մեկ հատին գոյութիւնը կրնայ լիովին համեմատական ըլլալ, հարուստ կամ աղքատ, զարգացած կամ ոգէա դասակարգին պատկանող ո և է մէկ ընտանիքի աղջկան ճաշակին կամ նախընտրութեանը։

Ինչ հարկ թուումն մասանցը ընել այդ «հրաչագործ փոքրիկ պարիկ»ին մատուցած անհամար ծառայութիւններուն երբ անոնց գործերը կան որոնք պերճախօսս կերպով կը ճառեն։ Ձեւագիտութեան և ասեղնագործութեան պէս կարեւոր դասերը ձրիապէս ունենալու լաւագոյն պատեհութիւնը բաղձացող ո և է աղջիկ կրնայ օգտուիլ անկէ, որուն հարիւրաւոր տեսակները կը վիստան հրապարակին վրայ զիրար գերազանցող առաւելութիւններով ուալ ի՞նչ գործարանները դրսէն։

Ա՛ռիկա միջանկեալ մտածումն էր, կան ուսանելի ուրիշ զբաղումներ, թէև չի ասն առաջինին հռչակն ու հանդիսաւորութիւնը, որոնց կարելի է վարժեցնել մեր աղջիկները, գոնէ համր տալու համար անոնց տունի վերաբերած գործերուն, այսպէսով աղքատին ապրելու չատու պատասխան աղբիւր մը և հարստաներուն ալ առիթ մը մատնանիշ ընելու զիրենք իրենց մայրիկին ուշադրութիւններուն։

Վ. ԱՍԼԱՆ

ՇԱՀԵՆԱՆ ՀԱՅՐԵՐ

ՄԵՏՔ Է ՏՂԱՔԸ ՊԱՏԺԵԼ

Մանուկները պատժելու խնդիրը և կամ չարքոցական պատիժները մանկավարժութիւնը կլուծեցնող ամենամեծար խնդիրներէն մին եղած է հիներէն ի վեր։ Շատեր այս նիւթին չարդ խորհած, ոմանք քննած և դատափարներ ու վճիռներ ալ արձակած են։ Եղած են խորհողներ որոնք զոված, քարձրացուցած ու փառաբանած են պատիժը, դատապարտած ու ապտակը. ուրիշներ բոլորովին լրած ու անկարեւոր նկատած են զայն։ Այս վերջիններուն ոմանք պատիժը ընդհանուր զործ նկատած են և ոմանք յանդանքի համար մարդկային պատիժ սակայն ամենարդար նկատած են։ Ինձ այնչափ կը թուի թէ մենք այս երկարկարգ խորհողներու միջին ճամբուն հետեւելով կրնանք բան թէ պատիժները, մանաւանդ անոնց չափաւոր գործածութիւնը դպրոցավարութեան մէջ կարեւոր տեղ մը կը գրաւեն։ Դպրոցը փուռ մըն է ուր աղաք պէտք է թրծուին նախապէս գործնական կեանքին յարմարելու համար։ Պէտք է տեսնեն գործնականապէս չարիքի ու պատիժի սերտ յարաբերութիւնները, ինչ որ երեւան կուգայ արդէն բնութեան գործելու կերպին, պատմութեան ընթացքին և անհատական փորձառութեան մէջ։ Պատիժներու այս կերպ անախորժ փորձառութիւնը պիտի առաջնորդէ մանուկը խոյս տալ չարէն և անզգալաբար ընտրել ինչ որ լարի է ու գեղեցիկ։ Դպրոցներու մէջ պատիժներու գործադրութիւնը ուրիշ աւելի մեծ կարեւորութիւն մը կ'ստանայ առարկայական աղդեցութիւն մը թողելով միւս աշակերտայ վրայ, որով միայն կարելի կ'ըլլայ աշակերտներ կարգապահ ոգիի մը վարժեցնել։

Դպրոցներու մէջ պատիժին կարեւորութիւնը համառօտակի չեչտուէ վերջ, պէտք չէ մոռնանք ըսել թէ դասատուներու համար ամենախիստ խնդիրն է այս։ Ասիկ կախուած է մանուկին նկարագրի չնորհութեան ամենամեծ մասը։ Պատժելու արարագան, կերպը, պատիժին տեսակը և ուրիշ կէտեր խորհելու անոր զգացումներուն և խարհելու կերպին վրայ։ Մանուկ մը կ'ապրի նոյն իսկ դասատուին տարածոյ նայուածքէն ու չարժուածքէն և այսպէսով կ'ըլլայ չար կամ բարի, քաղաքավար կամ անկիրթ, կարգապահ կամ անկարգ։ Երբ կը տեսնես տղայ մը որ օր ըստ օրէ իր ընթացքը կը փոխէ, դպրոցի օրէնքներուն դէմ կը մեղանչէ, կը չվանայ ու կ'ապտակին, այն ատեն ուրիշ չատ մը կէտերէ զատ պատիժներու մէջ ալ վնասուելու են այս երեւոյթներուն պատճառը, ինչ որ վերջապէս յայտնի է թէ պատահանատուութեան ծանր բեռ մը կը դնէ դասատուներուն վրայ։

Դեռ քանի մը տասնեակ տարիներ առաջ մեր դպրոցներու մէջ գործադրուած պատիժներն ու անոնց գործադրման եղանակները չատ նախնական էին և նոյն իսկ բարբարական, անոնք կը քանդէին ու կը չլսուէին մանուկին մէջ գտնուած թանկագին կարողութիւններ և կը մարէին անոր խանդն ու եռանդը։ Այն տասնեակը պատիժները ու միայն պատիժները կ'ընդունուէին դպրոցի սեմերէն ներս իրր բարոյացուցիչ տարր. ծեղքներ խիստ և պատժող դասատուները կը սիրէին և դասատուներ ալ իրենց ուժը պատիժին տուած էին միշտ։ գարեղրելի պատիժներ կը անօրինէին և աշակերտին ձեռքէն, տարէն և մարմնոյն ամէն մասերէն գետազանը անպատկառ կ'ընէին։ Վայ այն աշակերտին որ անարդ մը ձեռքերուն յանձնուած էր։

Ուրախալի է ըսել թէ հիներկայնի մէջ պատիժներու գործադրութիւնը տակի չափաւորուած, կանոնաւորուած ու քաղաքակիրթ տարիճանի մը հասած է մեր դպրոցներու մէջ։ Այլ եւս չկան հին ֆալախաները, չկան հին գաւազաններն ու հարուչները, բայց պէտք է խոստովանինք զարձեալ թէ դեռ կը պակսին մեր մէջ այն տեսակ դասատուներ որոնք կարող ըլլան գաստիարակութեան մէջ պատիժին իրեն յարմար ու պատշաճ տեղը տալով, նկատեն պատիժին տեսակը, քանակը, բնութիւնը, և յանցանքին հետ ունեցած յարաբերութիւնը։

Դաստիարակութեան հեղինակութիւնը երբեք տարիներ կը պարունակէ իր մէջ, Ա. Սէր, Բ. Հնազանդութիւն, Գ. Ակնածանք։ Վերջին երկուքը սիրոյ սաղարդաս մասերը պէտք է ըլլան։ Տղան պէտք է ակնածի և հնազանդի որովհետեւ կը սիրէ, անհնազանդութեան պարագայ մը իր դասատուն կը վշտացնէ ինչ որ հակառակ է ճշմարիտ սիրոյ։ Դասատու մը այն ատեն միայն յաջողած է երբ կրցած է իր հեղինակութենէն այս երեք մասերուն մէջ բարձրագոյն տեղը տալ սիրոյն։ Բայց ասոր համար դասատուն նախ ինք պէտք է սիրէ, «սէրը սէր կը չտնի»,

ամենակարճ ճամբան դասատիարակութեան մէջ։ Երբ փոխադարձ սէրն է որ կը տիրէ դպրոցի մը մէջ հոն պատիժները բարոյացուցիչ են և օգտակար այլ եւս, հոն աչակերտներ կարգապահ են ու դասատուներ հանգիստ։ Հնազանդութիւն մը որ պատիժի վախէն յառաջ կուգայ երկոտ բնաւորութիւն մը կը զոյացնէ տղուն մէջ, ինչ որ ազնուաբար հետեւանքներու կրնայ յանգիլ։ Տղայ մը իր յանցանքին համար նախ խղճէն, սիրոյ զգացումէն յանդիմանուելու է։ Որչափ դասատուներ այսօր և նոյն իսկ ծնողքներ անգիտելով այս պարագան աշխատած են խիստ ու ծանր պատիժներով անչարի սոսկում մը արթնցնել մանուկին մէջ, որով ջախջախած են անոր անհատականութեան և ձեռներէցութեան ոգին և մահարտի մը վերածած են զայն յետ ամաս։

Դպրոցավարութեան մէջ պատիժներու դիրքը գիտնալ վերջ երկրորդ կարեւոր կէտ մը պատիժներու բնութիւնն է։

Բնութիւնը իր օրէնքներու անփոփոխելի ծրագրին մէջ պատիժներու կանոնաւորուած ցուցակ մը ունի որուն մէջէն Աստուածային սէրը կը փայլի կարծես։ Մանուկը իր ծնած օրէն իսկ բնութեան գիրկը նեռաւելով այս պատիժներու անօրինութեանը կը կառավարուին ու կ'ղեկանակուրուին իր բոլոր գործունէութիւնները։ Առանց այս պատիժներու գոյութեան, կեանքը գոյ ըլլալ գաղրած պիտի ըլլար անշուշտ։ Այս պատիժներն են որ խնամքի, հոգատարութեան և դգուչութեան կ'առաջնորդեն մեզ։ Կրակը կ'այրէ, դանակը կը կարէ և ցուրտը կը հիւանդացնէ ու փոքրիկ մանուկը իր առաջին փորձառութիւնէն անմիջապէս վերջ կը պիտի զգուշացուցիչ միջոցներ ձեռք առնել կրակին, դանակին և ցուրտին դէմ։ Այս պատիժները ամէնէն արդար ազդեցիկ ու արդիւնաւորներն են, ուստի ամէն պատիժ որպէս զի իր նպատակին հասնի պէտք է ձեւուած ըլլայ անոնց վրայ։ Դպրոցի պատիժներն ալ անոնց օրինակովը պէտք է գործադրուին, այսինքն պէտք է քննենք այն օրէնքները որոնցմով բնութեան պատիժները կը կառավարուին և աշխատինք մեր դպրոցի պատիժներն ալ ենթարկել նոյն օրէնքներուն։

Բնութիւնը իր օրէնքին զանցառուները կը պատժէ անխարար, ան ընդհանուր կանոն մը որուն դատաւորիչքէն ազատ չի կրնար ըլլալ ամենափոքրիկ յանցաւորն իսկ։ Պատժոյ ընդհանրականութիւնը կարեւոր է։ Արդարութիւնը այս օրէնքին գործադրութիւնը կը պահանջէ, զանցառութիւնը ոճիրի կ'առաջնորդէ։ Ուստի դպրոցի դաստաւորութեան այս օրէնքին հնազանդելու համար դպրոցի սեմերէն ներս սուր աչք և բաց ականջ ունենալու է տեսնելու այն բոլոր անկարգութիւնե-

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. երես)

«ՄԱՆԶՈՒՄԷ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ)(186)(

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱՇԱՐԺ ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐ

Մեղրաւորանի Ուղեւորութիւն

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԻԳ.

ԱՌԱՋԻՆ ՀՐԱՄԱՆԸ

Բանտին խառնածին տնօրէնը Սըր Լիտիաս մեծ դատաւորին ծովահէններուն նկատմամբ խօսածներէն բոլորովին ազդուած.

—Հաճեցէ՛ք ըսել թէ ո՞րն է ամենակարեւորը, հարցուց։

—Ամենակարեւորը սա է որ պատասխանեց Մ՚ատարատան, ինչպէս պատմութեան ընթացքէն ալ հասկցաք, այս ծովահէնները սոսկալի մարդիկ են ու հասարակ ոճրագործներու պէս պէտք չէ վարուիլ անոնց հետ, ասոնք խոտամանկութեան, ճարպիկութեան ու խուժդուժութեան մէջ անմահ են ու կրնան բոլորովին անակնկալ կերպով փախչիլ բանտէն։

Սըր Լիտիասի արժանապատուութիւնը վիրաւորուեցաւ դատաւորին այս վերջին խօսքերէն ու վհանձն չեչտով մը,

—Անգլեւհնդիկ կառավարութեան բանտէն ո՛չ ոք կրնայ փախչիլ, պատասխանեց։

—Անանկ մը կը փախչի որ, ըսաւ դատաւորը, դուք ալ մատ կը խածնէք ետ ալ. հետեւաբար բուն էական կէտը չորս աչքով հսկել ու ատանկ անտեղութեան մը առաջքն առնելն է, հակառակ պարագային բոլորովին ջախջախած կ'ըլլաք ձեր ասպարէզը. փոխարքան վերջին ծայր կարեւորութիւն տրուած է այս ծովահէններուն, որոնց հանդէպ չուզեր որ թեթեւ զգացուութիւն մը ըլլայ բանտին խստութիւններէն։

Դատաւորը խառնածինը անսովորելի ու բացարձակապէս նախապաշարեալ եղաք կրկին կրկին ուշադրութիւն յանձնարարելով մեկնեցաւ, իսկ Սըր Լիտիասերը քաղաքաղաքին հետ առանձին մնաց,

—Ինչ մարդիկ են այս ծովահէնները, հարցուց, ինչ թշուառականներ են որ սանսկ ահռչասարսի աղդած են, գոնէ անմատչելի տեղ մը չդրի՞ր զանոնք։

—Այո՛, Բլօքէսթրի յարկաբաժինը դրինք։

—Ինչո՞ւ համար հոն դրիք։

—Ապրոր համար որ, ինչպէս գիտէք անոր սենեակները զրահապատ են ու անմատչելի, որոնց երկուքին մէջ տեղաւորեցինք չարագործները, միակ պահապան մը կրնայ հսկողութիւն կատարել անոնց վրայ։

—Դուն վստահ ես որ պիտի չկրնան այս տեղէն փախչիլ։

—Մարդկային դատողութեամբ անկարելի է որ փախչին, իսկ երբ գերմարդկային ոյժ մը մտնէ գործին մէջ, այն ատեն խնդիրը կը փոխուի բնականաբար։

—Աղէ՛կ, հիմա ընկի զինուորներու պահպանացը գնա՛, ջնկատ մը զօրք բեր, ո՛չ, ո՛չ, աւելի աղէկ կ'ըլլայ որ գումարտակ մը բերես, փոխարքային նպատակ լաւագոյն պատեհութիւնը բաղձացող ո և է աղջիկ կրնայ օգտուիլ անկէ, որուն հարիւրաւոր տեսակները կը վիստան հրապարակին վրայ զիրար գերազանցող առաւելութիւններով ուալ ի՞նչ գործարանները դրսէն։

Ա՛ռիկա միջանկեալ մտածումն էր, կան ուսանելի ուրիշ զբաղումներ, թէև չի ասն առաջինին հռչակն ու հանդիսաւորութիւնը, որոնց կարելի է վարժեցնել մեր աղջիկները, գոնէ համր տալու համար անոնց տունի վերաբերած գործերուն, այսպէսով աղքատին ապրելու չատու պատասխան աղբիւր մը և հարստաներուն ալ առիթ մը մատնանիշ ընելու զիրենք իրենց մայրիկին ուշադրութիւններուն։

Վ. ԱՍԼԱՆ

ՄԵՏՔ Է ՏՂԱՔԸ ՊԱՏԺԵԼ

Մանուկները պատժելու խնդիրը և կամ չարքոցական պատիժները մանկավարժութիւնը կլուծեցնող ամենամեծար խնդիրներէն մին եղած է հիներէն ի վեր։ Շատեր այս նիւթին չարդ խորհած, ոմանք քննած և դատափարներ ու վճիռներ ալ արձակած են։ Եղած են խորհողներ որոնք զոված, քարձրացուցած ու փառաբանած են պատիժը, դատապարտած ու ապտակը. ուրիշներ բոլորովին լրած ու անկարեւորնկատած են զայն։ Այս վերջիններուն ոմանք պատիժը ընդհանուր զործ նկատած են և ոմանք յանդանքի համար մարդկային պատիժ սակայն ամենարդար նկատած են։ Ինձ այնչափ կը թուի թէ մենք այս երկարկարգ խորհողներու միջին ճամբուն հետեւելով կրնանք բան թէ պատիժները, մանաւանդ անոնց չափաւոր գործածութիւնը դպրոցավարութեան մէջ կարեւոր տեղ մը կը գրաւեն։ Դպրոցը փուռ մըն է ուր աղաք պէտք է թրծուին նախապէս գործնական կեանքին յարմարելու համար։ Պէտք է տեսնեն գործնականապէս չարիքի ու պատիժի սերտ յարաբերութիւնները, ինչ որ երեւան կուգայ արդէն բնութեան գործելու կերպին, պատմութեան ընթացքին և անհատական փորձառութեան մէջ։ Պատիժներու այս կերպ անախորժ փորձառութիւնը պիտի առաջնորդէ մանուկը խոյս տալ չարէն և անզգալաբար ընտրել ինչ որ լարի է ու գեղեցիկ։ Դպրոցներու մէջ պատիժներու գործադրութիւնը ուրիշ աւելի մեծ կարեւորութիւն մը կ'ստանայ առարկայական աղդեցութիւն մը թողելով միւս աշակերտայ վրայ, որով միայն կարելի կ'ըլլայ աշակերտներ կարգապահ ոգիի մը վարժեցնել։

Դպրոցներու մէջ պատիժին կարեւորութիւնը համառօտակի չեչտուէ վերջ, պէտք չէ մոռնանք ըսել թէ դասատուներու համար ամենախիստ խնդիրն է այս։ Ասիկ կախուած է մանուկին նկարագրի չնորհութեան ամենամեծ մասը։ Պատժելու արարագան, կերպը, պատիժին տեսակը և ուրիշ կէտեր խորհելու անոր զգացումներուն և խարհելու կերպին վրայ։ Մանուկ մը կ'ապրի նոյն իսկ դասատուին տարածոյ նայուածքէն ու չարժուածքէն և այսպէսով կ'ըլլայ չար կամ բարի, քաղաքավար կամ անկիրթ, կարգապահ կամ անկարգ։ Երբ կը տեսնես տղայ մը որ օր ըստ օրէ իր ընթացքը կը փոխէ, դպրոցի օրէնքներուն դէմ կը մեղանչէ, կը չվանայ ու կ'ապտակին, այն ատեն ուրիշ չատ մը կէտերէ զատ պատիժներու մէջ ալ վնասուելու են այս երեւոյթներուն պատճառը, ինչ որ վերջապէս յայտնի է թէ պատահանատուութեան ծանր բեռ մը կը դնէ դասատուներուն վրայ։

Դեռ քանի մը տասնեակ տարիներ առաջ մեր դպրոցներու մէջ գործադրուած պատիժներն ու անոնց գործադրման եղանակները չատ նախնական էին և նոյն իսկ բարբարական, անոնք կը քանդէին ու կը չլսուէին մանուկին մէջ գտնուած թանկագին կարողութիւններ և կը մարէին անոր խանդն ու եռանդը։ Այն տասնեակը պատիժները ու միայն պատիժները կ'ընդունուէին դպրոցի սեմերէն ներս իրր բարոյացուցիչ տարր. ծեղքներ խիստ և պատժող դասատուները կը սիրէին և դասատուներ ալ իրենց ուժը պատիժին տուած էին միշտ։ գարեղրելի պատիժներ կը անօրինէին և աշակերտին ձեռքէն, տարէն և մարմնոյն ամէն մասերէն գետազանը անպատկառ կ'ընէին։ Վայ այն աշակերտին որ անարդ մը ձեռքերուն յանձնուած էր։

Ուրախալի է ըսել թէ հիներկայնի մէջ պատիժներու գործադրութիւնը աւելի չափաւորուած, կանոնաւորուած ու քաղաքակիրթ տարիճանի մը հասած է մեր դպրոցներու մէջ։ Այլ եւս չկան հին ֆալախաները, չկան հին գաւազաններն ու հարուչները, բայց պէտք է խոստովանինք զարձեալ թէ դեռ կը պակսին մեր մէջ այն տեսակ դասատուներ որոնք կարող ըլլան գաստիարակութեան մէջ պատիժին իրեն յարմար ու պատշաճ տեղը տալով, նկատեն պատիժին տեսակը, քանակը, բնութիւնը, և յանցանքին հետ ունեցած յարաբերութիւնը։

Դաստիարակութեան հեղինակութիւնը երեք տարիներ կը պարունակէ իր մէջ, Ա. Սէր, Բ. Հնազանդութիւն, Գ. Ակնածանք։ Վերջին երկուքը սիրոյ սաղարդաս մասերը պէտք է ըլլան։ Տղան պէտք է ակնածի և հնազանդի որովհետեւ կը սիրէ, անհնազանդութեան պարագայ մը իր դասատուն կը վշտացնէ ինչ որ հակառակ է ճշմարիտ սիրոյ։ Դասատու մը այն ատեն միայն յաջողած է երբ կրցած է իր հեղինակութենէն այս երեք մասերուն մէջ բարձրագոյն տեղը տալ սիրոյն։ Բայց ասոր համար դասատուն նախ ինք պէտք է սիրէ, «սէրը սէր կը չտնի»,

քարտուղարին այս թեթեւամտութենէն չափազանցելով, դնա՛ զինուորները ա՛ռ բեր։

Քարտուղարը մէկ ոստումով դուրս ցատքեց ու Լիտիաս սկսաւ վազուան վրայ մտածել, ուր ամուսնութիւնը պիտի կատարուէր, ու ինք պիտի տիրանար Միս Պութթրֆիլդի յիսուն հազար սովերին։

Տնօրէնին համար կեանքի ու մահուան խնդիր մը կը ծագէր հիմա, որ ամբողջ էութիւնը ցնցած էր. ինք որ հարիւրաւոր զրկանքներու համբերելով աստիճանական բարձրացումով հաղիւ յաջողած էր այս դիրքը ձեռք բերել, արդեօք պիտի վտանգէ՞ր զայն, ծովահէններուն անակնկալ մէկ փախուստովը. ուստի ամէն հաւանականութեան դէմ անտարբեր չգտնուելու համար, որոշեց ամէն խստութիւն բանեցնել։

Քիչ ետք քարտուղարը հասաւ յիսուն ընտիր զօրքերու գումարտակով մը, որուն գլուխը կը գտնուէր անգլիացի տեղակալ մը Պիւլվէր անունով։

Տնօրէնը ինք անձամբ ուղղուեցաւ բանտին Բլօքէսթրրի յարկաբաժին կոչուած մասը, ուր չորս ծովահէնները բանտարկուած էին։

Տեսակ մը գետնափոր թիւնել էր Բլօքէսթրրի յարկաբաժին ըսուածը, ամուր պատնէշ մը գրեթէ՝ ներքնապէս ու արտաքնապէս երկաթէ ձողերով պաշտպանուած, ուրկէ փախչելու հաւանականութիւնը ոչ իսկ մտքէ կարելի էր անցընել.

Երկու սենեակները ուր բանտարկուած էին չորս ծովահէնները մէկ մէկ ամրապատ բերդեր էին, որոնք հապիւ տկար լոյս մը կ'ստանային քամրնտի բացուած մէկ մէկ նեղ լուսամուտներէ։

Տնօրէնը երբ հասաւ բանտարկեալներուն յարկաբաժինը՝ հինգ զինուոր կեցուց ճամբուն վրայ, հինգական զինուոր ալ իւրաքանչիւր դրան ու լուսամուտի առջեւ. իսկ մնացած զինուորներն ալ հոն մնացին որպէս զի փոխն ի փոխն կատարեն այս հսկողութեան գործը։

Սըր Լիտիաս ո՛և է ջանք չէր խնայած այսպէս, հսկողութիւնը կատարեալ դարձնելու համար ծովահէններուն վրայ։

(Շարունակելի)

ԲՈՒՍԱԿԱՆ ԱՅԽՍՐՀԷՆ

Նախահայր մը որ կը վախճանի.— Ամենի թմբին.— Հսկայ ծառերու ընտանիք մը.— Մեղրատու ցունկ մը.— Բոյսերը եւ ելեկտրա. կանութիւն։

Գալիֆորնիոյ, վիթխարի և երբեմն անհաւատալի մեծութեամբ օժտուած բոյսերու դասական երկիրը վերջերս իր ամենահսկայ կաղնիներէն մին կորսնցուց։ Բուսաբանական այդ հրաշակերքը գրեթէ հարիւր մեթր բարձրութիւն ունէր, և անտառներու այդ նախակոտին վերաբերուած տարիքը երկու հազար հինգ հարիւր տարի չափ հաշուուած էր։ Դիւրին է մտաբերել թէ այսքան պատկառելի երկարակեցութենէ մը վերջ՝ հսկան իր գոյութեան ծայրը հասած էր այլևս. իր անկումը, չէնքի մը փլուզումին նման, բոլոր չորկաչ հողերը դղրդեցուց, և իր խորխորատակը անհետանալով այն երկնքէն՝ ուր կ'ելնէր դարերէ ի վեր, փոխոտութիւն մը առաջ կը բերէր հորիզոնին մէջ, այնպէս որ թռչուններն իսկ այլևս չգտնելով զայն, կը վարանէին իրենց թռիչքին մէջ։ Այսօր Գալիֆորնիոյ հնամենի և երիցագոյն կաղնին գոյութիւն չունի այլևս. ատաղձներ և գերաններ մնայն կը մնան այժմ իր չիջեալ փառքէն։

Թմբին (օնլամուր) իր բժշկական և ուրիշ յատկութիւններու համար չնչ թողուր որ այնքան երկար ապրի։ Իր կեղեւը մեծ դեր ունի ռուս մուժիկներու տնտեսութեանը մէջ։ Անկէ կը շինեն մաղախներ և ամէն տեսակ կողովներ, ինչպէս նաև տեսակ մը տրեխ, որոնցմէ տարեկան տասներկու միլիոն զոյգի չափ կ'ապառի։ Թմբին ևս կաղնիին և ուրիշ ծառերու նման երբեմն հսկայ համամասութիւններ կ'առնէ և զարմանալի տարիքի մը կը հասնի։ Վիւրթէմպերկի մէջ, Նէքէնհաուսի թմբին կոզը տասնվեց մեթր չորս. պատ և մէկ մեթր բարձրութիւն ունի, մէջը խոռոչացած է հապար երկու հարիւր տարի առաջ սատցած մէկ վիրաւորմանը հետեւանքով։ Իր հորիզոնական հօթը ճիւղերը բռնուած են հարիւր տասնրեմէկ սիներով, որոնց լմնտնրինգը կոփածոյ քարերէ շինուած են. ծառ մը, որ հեռուէն ճիշդ տաճարի մը երեւոյթը ունի։ Դիւթական այս բոյսին ընդարձակ դիւրերին մէջ պահուած է սքանչելի հովանոց մը, ուր կարելի է հանիլ մաղլցող տունկերով զարդարուած ամրոխի մը միջոցով։ Հոն մարդ կը դտնէ չբեր հաղորդներ, որոնք ճիւղերուն խոռոչներուն մէջ ամած ու մեծցած են։ Բառասուն ոտք աւելի վերը կան նաև վայրի վարդենիներ, իրենց խոշոր ծաղիկներովը ծանրաբեռնուած, ինչպէս նաև կեռասենի մը, հոլէն մչակուած և ելակենիներ, որոնց կարմիր պտուղները ծերուն թմբին ճիւղերը կը ծիրանաւորեն։ Ամենուրեք կ'ածին սիրուն տունկեր, վայրի ծաղիկներ, որոնք հրաշկային մարմնին վրայէն մինչև ուսերուն վրայ կը սողոսկին և անուշաբոյր պսակ մը կը յօրինեն իր պատկառելի գագաթին։ Իր դարաւոր ճիւղերուն վրայ սարիներու կնճիռը դրոշմուած է խորունկ ճեղքրատածքներու ձեւով։ Հոս արագիլի մը բոյնն է որ կը ճօճի. հոն սկիւռը իր տրապէզը կը շինէ. մէկ կողմը դունդ մը մեղուներ հաւաքուած կը բզզան, և անդին ժամանակէն փորուած և բերնի ջուրով լեցուն ըմպանակաձեւ մեծ խոռոչի մը մէջէն չիկահաւեր և խայտիներ դալալելով իրենց ծարաւը կ'անցընեն։ Ահա այսպէս Նէքէնհաուսի անուանի թմբին իր հնամենի ուսերուն վրայ կը կրէ ակունք մը, գեռնայարկ մը և ամբողջ մրգատուն մը։ Այս զարմանալի ծառին այցելութիւն տուող դիտուններուն կարելի չէ եղած ճշդիւ հաշուել իր տարիքը, բայց ընդհանրապէս Ցուլիոս կեսարի ժամանակէն կը դատեն զայն (101-44 նախ քան զՔրիստոս)։ Արդէն 1292ին ծերացած թմբին ճիւղերը վաթսունը հօթը սիներով բռնուած էին, և հիմա կ'ապառվին որ ան իր ձեղքրատած կեղեւին տակ տակաւին տարիներու կեանքը ունի, և դեռ պիտի զարմացնէ յետագայ շատ մը սերունդներ և երկար տարեն հորիզոնին վրայ պիտի ցուցադրէ իր հսկայ զանգուածը, քարեղէն պատուանդաններու վրայ կանգնած նախաջրհեղեղեան հրէշի մը նման։ Ամէն տարի իր քաղցր ծաղիկները շրջակայքը կը բուրմնաւորեն, մինչ թեթեւաթռիչ մեղուն կը ըզզայ իր ճիւղերուն շուրջը, և հոն վերը տերեւաբերքին մէջ կրսուած խարտեաշ գերմանուհին վարդ և կեռաս կը քաղէ շատախօս թռչնոց բոյնին մէջէն։

Դառնանք այժմ աւելի հսկայ ծառերու զարմանալի ընտանիքի մը նկարագրականին։ Գալիֆորնիոյ մէջ 1840ին խումբ մը անվհեր որսորդներ շատ մը ոսկիասդերու հետ ընկերացած անմարդի հովիտ մը կը խուզարկէին Սաքրամենթօ քաղաքէն վաթսուն մղոն հեռաւորութեամբ։ Բայց որքան մեծ եղաւ իրենց զարմանքը, երբ յանկարծ դիմացնին գտան խումբ մը պարթեւանասակ ծառեր, որոնց բարձրութեանը վրայ ամէնէն յանդուգն եռեւեռակայութիւնն իսկ գաղափար չպիտի կրնար կազմել։ Անոնցմէ մէն որ հարիւր քսան մեթր բարձրութիւն ունէր, «հայր անտառին» արժանի անունը ստացաւ, և ուրիշ մը իր մօտը, որ քիչ մը նուազ բարձր էր, «մայրը» կոչուեցաւ։ Այդ վիթխարի ընտանիքին մնացորդ անդամները, վաթսուն մեթր բարձրութեամբ տարօրինակ սանդեսաներ, մանուկներու մականունը ստացան, իրենց հաղարամեայ երտասարդութեանը մէջ։ Աւելի վերջերը գիտուն բուսաբաններ յայտարարեցին որ այս հրէշային բուսակէնները մայրենի նմանող սեռի մը կը պատկանէին, բայց խիստ հնամենակնօրէն անհետացած ծառերու հին տեսակի մը միակ ներկայացուցիչն էին։ Բայց մեր որսորդները որ այս տեսակ որսերու դիւրը ընելու չէին սպասեր, զանազան մկրատելէ վերջ վերադառնալով իրենց զարմանալի պատմութիւնը պատմեցին ամէնուն, ապահովապէս իրենց տեսածը սկիզի երակի մը գիւտէն աւելի արտակարգ կուգար լսողներուն։ Եւ ահա չարագործ բոլանասներ իրենց տապարովը զինուելով այդ հնադարեան կենդանի մասունքները յապաւելու համար։ Դարեր և դարեր կանգուն մնացած էին այդ պատկառելի նախահայրերը, երբ յանկարծ ամպարիշտ գործիքներ իրենց անարատ ծերութեանը դէմ յարձակեցան։ Կոտորածը ամէնէն հիմէն, ամէնէն աղնիւէն և մեծէն սկսաւ, «հայր անտառի»էն, որ եգիպտական բուրգի մը գրեթէ հաւասար մեծութիւնն ունէր։ Տիզերքի ամբողջ ծառերու հաւանական երիցագոյն այս յիշատակարանը վերջապէս ընկճեցաւ։ Իր տապալած անդունն կոճղին վրայ երկերու համար սանդուխներու հարկ եղաւ. իր սարսափելի անկումը ահարկու որոտումի մը պատճառեց մրրկալից երկնքի մը մէջէն։ Ցայտնի է թէ ծառի մը տարիքը հաշուելու համար, անոր կոճղը հորիզոնական կտրելով պէտք է կեդրոնէն սկսեալ մինչև կեղեւը գտնուող շրջանակները համրել, որոնք երթալով աւելի կը նեղնան և կը նրբանան. ամէն տարի ծառը անոնցմէ հատ մը կ'աւելցնէ։ Արդ այս ծառին վերոյիշեալ շրջանակներն ևս դիտուելով հաստատուեցաւ որ ապշեցուցիչ հնութիւն մը ունէր, զոր ճշդիւ տուչել դժուարին էր։ Անտառին հայրէն վերջ կարգը եկաւ մօրը. զայն ևս իր կեղեւէն զրկեցին մինչև հարիւր քսան ոտք բարձրութեամբ։ Իր մերկ վիճակին մէջ խեղճը վոխորիկներու հաւուածին և արեւուն կիզիչ տաքութեանը դէմ անպատսպար մնաց։ Հսկան, մինչ կանգնած, դիմադրած էր մարդիկներու այս չար յարձակումներուն, և կուրծ տուած անոնց անհոգնան տապարներուն։ Հիմայ կարծես իրեն այդ եղած վիճաբանութիւնները նորոգելու իսկ հաւէք է, և եթէ մարդկային նորագոյն հարուածներու չենթարկուի, դարերով կրնայ ապրիլ։ Ամէն գարնան գարար տերեւներով կը ծածկուի և նոր ճիւղեր կ'արձակէ, իբրեւ թէ այդ անագին վերքը պարզ և անկարեւոր բան մը ըլլար։

Ամէն կլիմայի տակ և ամէն երկրի մէջ աքանչելագործ բնութիւնը տնկած է այդ դիւթական ծառերէն, որոնք իրենց ծերութիւնով և մեծութիւնովը այնքան զարմանալի կուգան մարդուն համար։ Գիտուններ և զբօսաշրջիկներ լաւ կը ճանչնան երկրագունտիս վրայ գիրուցան բուսական այդ նահապետները. իւրաքանչիւրը իր անունը ունի. Ֆրանսա անոնցմէ չատ մը նշանաւորներ կը համրէ։ Բայց ամէնէն աւելի ցիչատակելի են Ափրիկէի մէջ Սենեկալի անուանի պուսպասները, որոնց Հիւմպոլտ մեծ ընտրոյզը վեց հազար տարուան առասպելական տարիք կը վերագրէր։ Սակաւաթիւ չեն ուրիշներ ալ, որոնք իրենց նմանօրինակ արտակարգութիւններով աւելի կամ նուազ հետաքրքրական պիտի ըլլային։ Եւ ի տես այս արտակարգ էութիւններուն մարդ կը փորձուի հաւատալու թէ բոյսերը մեզմէ աւելի առանձնորհեալ են աշխարհային մշանջենաւոր կեանքը ունենալու, մինչ մարդիկ պարտաւոր են անցնիլ կերպարանափոխութիւններէ, որոնց երեւոյթները մեր նայուածքէն կը ծածկուին մահուան անթափանցելի քօղին տակ։

* * *

Լուրը գարձեալ Գալիֆորնիայէն է. այդ երկիրը որ Հիւս. Ամերիկայի աբեւմտեան կողմը կը գտնուի, իր մեղուներուն և հետեւաբար մեղրին առատութիւնը կը պարսի Ցատէլլա կոչուած տունկի մը, որ հոն առատութեամբ կ'ածի, և որու ծաղիկները մեղուներուն համար հեշտ պաշար մը կը մատակարարեն։ Ժամանակ առաջ Գերմանիոյ մէջ այս տունկին անդադար զօրութեանը վրայ շարք մը փորձեր կատարուեցան պանարիներու մեղրանքը համար։ Ցատէլլին գարնան կը ցանեն, սովորական հողի մը մէկ արտավարին համար 250 կրամի չափով, որ մինչև 160 կրամի կրնայ իջնալ հողին բաղադրութեան կատարելութեանը համեմատ։ Ուեթէն մինչև տասներչորս օրուան մէջ կը ծլի, և վեց շաբաթ աւելի վերջ կը ծաղկի. այդ միջոցին վաթսուն հարիւրորդմեդր բարձրացած կ'ըլլայ. իր ծաղիկները կապոյտ են և դանդակաձեւ պսակ ունին։ Ցանքը Ցուլիս ամսոյ մէջ ևս կարելի է կատարել. այն ատեն Ցատէլլին Օգոստոսին կը ծաղկի և Սեպտեմբերին կուտայ իր սերմերը. կարելի է Օգոստոսին ևս սերմանել զայն, և պահարներուն կերցնել Հոկտեմբեր և Նոյեմբեր ամիսներուն մէջ, որովհետեւ առաջին ցուրտերուն կրնայ դիմանալ։ Կենդանիները տունկէն չեն տխորժիր երբ ծաղկած է, մինչդեռ պտորժով կը ճարակին թարմ և դեռ ծաղիկ չրացած ժամանակ և կամ չորցած վիճակի մէջ, ծաղկաթափ ըլլալէ վերջ։ Իր սրմատները ևս ճարակելի են։ Եթէ ֆաբէֆոն իր դալար վիճակին մէջ իսկ ձիոյն կենդանիներու մատցմանը գործածուի, լոկ սերմացուի համար պահուած տունկերը կրնան մեղուներու պաշար ըլլալու չափ մնունդ մը ապահովել։

* * *

Ելեկտրականութիւնը օդաւակար արդիւնքներ տուած է դեանափնոներու, լոլիկի և կանեփի մշակութեանց վրայ. կանեփի պոս մը ելեկտրական հոսանքի ազդեցութեան ենթարկուելով ոչ-ելեկտրացեալ կանեփէն քառասուն հարիւրորդմեդր աւելի բարձր ցողուններ տացած է։ Նոյն հոսանքի ընթացքին տակ տնկուած մէկ քիլօ գետնափնոնորը 21 քիլօի խոշոր և լաւագոյն արդիւնք տուած է, մինչդեռ չելեկտրացած վիճակին մէջ մէջակ մեծութեամբ 12½ քիլօ միայն տուած է։ Ելեկտրացած լոլիկները միւսներէն ութը օր աւելի կանուխ հասունցած են։ Սոյն փորձերու ընթացքին մէջ հետաքրքրական պարագայ մը ի յայտ եկած է. եթէ ելեկտրականութեան դրական կողմին մօտը մաս մը պարարտացուցիչ ազբ դրուի, մնացեալ սարերը ժիտական կողմը կը փոխադրուին, և իրենց արգասիքը նոյն ուղղութեան մէջ, շատ ընդարձակ տարածութեան մը վրայ զգալի կ'ըլլայ։ Առ սով կ'ապացուցուի ելեկտրականութեան բուսականութեան մէջ ունեցած դերին վրայ կազմուած այն կարծիքը թէ, այդ հոսանքին տունկերու վրայ ունեցած ազդեցութիւնը յատաջ գուգայ հողին մէջ գտնուող գործարանաւոր տարրերու լուծումը փութացնելէն, որով այդ մնացեալ նիւթերը արմատներն դիւրաւ մասնելի վիճակի մը վերածուած կ'ըլլան։

Վ. Մ. ԽԱՉԻԿԵԱՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՈՒՂԻՂԻՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— Մ. Բէչէք, որ քանի մը առաջնակարգ աւստրիական հանքային ճարտարագէտներու ընկերակցութեամբ Ազրիկոյ ուսումնասիրական ճամբորդութիւն մը ըրած էր դէպ ի Մայրեալ Նահանգները և անցեալ օր վերադարձաւ, իր մէկ քանի տպաւորութիւնները հետեւեալ կերպով ի գիր առած է Նայէ Ֆրայէ Բրեսէի համար։

Վիեննա, 18 Մայիս

«Ինչ տպաւորութեամբ Ամերիկայէն ետ կը դառնաք»։ Այս հարցումը ըրաւ ինծի Նիւ Եորքի Աւստրիական Մրուտեան նախագահը Ապրիլ 24ին, մեկնելս պահուս։ Պատասխանեցի.— «Ճամբորդութիւնս գոհ սրտով կը դառնամ կրկին դէպ ի Եւրոպա։ Նախ՝ տեսածս վրայ, և երկրորդ՝ չտեսածս վրայ։ Վերջինով հասկնալ կ'ուզեմ թէ իմ մասնագիտութեանս անձուկ սահմանին մէջ —հանքային ճարտարագիտութիւն— հոս չտեսայ բան մը՝ զոր մենք Աւստրիոյ մէջ ունեցած չըլլանք, և նոյն իսկ մասնագիտական տեսակէտով աւելի լաւ ունեցած չըլլանք։ Հանքերուն մէջ չտեսանք երբեք բան մը որ նորութիւն մը ըլլար մեզի համար, ընդհակառակն շատ բան չտեսանք, զոր ունենք մենք Աւստրիոյ մէջ։ Այս կարգին կը վերաբերին նախ և առաջ գործարանական ապահովութեան այն անօրինութիւնները, զորս իրականացուցած ենք մեր մէջ տարիներէ ի վեր։ Հանքային ճարտարարուեստին մէջ մասնագիտական տեսակէտով չգիտցինք բան մը՝ որ պակէր մեզմէ. ընդհակառակն սա՝ ճշգրտութեան տակ մնացինք թէ ամէն կերպով Աւստրիոյ մէջ այդ ճարտարարուեստին կացութիւնը և կազմակերպութիւնը լաւագոյն է։ Հանքային ճարտարարուեստը հիւսիսային Ամերիկայի մէջ չատ պարզ է։ Անպէտն հանքեր մնացած են առանց չահագործութեան, թէև ածուխի ոյժը չատ մեծ է, և պատրաստ մթերքը անագին, Ամերիկացիք մեծաքանակ ածուխ կը թողուն հանքերուն մէջ, որովհետև ածուխն արտադրել կ'ուզեն։ Բենսիլվանիոյ հանքածուխը — կարծր հանքածուխ կոչուածը—հազիւ պիտի դիմանայ 35-40 տարի։ Ամերիկա այն ատեն Բիթսպուրկեան կոչուած ածուխին վրայ պիտի իյնայ, որուն համար ալ կ'ըսուի թէ 70 տարիէն աւելի պիտի չկրնայ տոկալ։

Հետեւեալ բաղդատական ցուցակը կը պարզէ ամերիկեան ժողովուրդին թուոյն համեմատութեամբ ապառուած ամբողջ հանքածուխը, ինչպէս նաև մարդ գլուխ ապառման չափը.—

Թուական	Ածուխ	ապառուած	մարդ գլխ.
	միլիոնի հաշուով	մեթրական թոնս	մարդ գլխ. միլիոնի հաշուով
1860	16	13.1	0.50
1870	33	30	0.90
1880	49	64.2	1.50
1890	62	142	2.25
1900	75	242	3.50

Թուականները ցոյց կուտան թէ արտադրութեան բարձրացումը պատկառելի է, մանաւանդ 1880էն ի վեր։ Եւ իւրաքանչիւր տասը տարուան մէջ առումը հակայական թռուցումներու կը բարձրանայ։ Ասոր նշանակութիւնը աւելի կ'աւելնայ, եթէ 1900էն ի վեր անցնող տարիները նկատի առնենք։

1906 տարւոյն համար թէև տակաւին պաշտօնական թուականներ չհրատարակուեցան, բայց իրազեկ շրջանակներու մէջ խօսուածին համեմատ արտադրութիւնը 370 միլիոն մեթրական թոնս կը գնահատուի, 1905ին բաղդատմամբ 16 միլիոն աւելի, 1900ին բաղդատմամբ 128 միլիոն աւելի, այսինքն գրեթէ հարիւրին 50։ 1906ին մարդ գլուխ ապառման չափը գրեթէ հինգ թոնոյն բարձրացած է։

Ամերիկեան արտադրութիւնը ինչ համեմատութեամբ կը մասնակցի աշխարհի արտադրութեան։ 1905 տարւոյն համար մեծ չափով ածուխ արտադրող Տէրութեանց թուականներն են հետեւեալները.—

Ամերիկա	354	միլիոն մեթր.	թոնս
Անգլիա	238	» »	»
Գերմանիա	173	» »	»
Աւստրիա	40	» »	»
Ֆրանսա	34	» »	»
Պելգիա	22	» »	»
Ռուսիա	19	» »	»
Ճապան	10	» »	»

ԵՐԿԱԹԻ ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏԻ ԱՊԱԳԻՆ,— Երկաթի և պողպատի ճարտարարուեստի պապաբէնի վրայ ամենամեծ հեղինակութիւններէն մին, Սրը Հիւկ Պէլ, երկաթի ճարտարարուեստին ապագային վրայ հետեւեալ կերպով խօսեցաւ.—

Երկաթի և պողպատի արհեստին ապագային խնդիրը չատ մեծ նշանակութիւն ունի։ Շատ տարիներ առաջ օր մը հարցուցեցաւ հոս թէ երկաթի և պողպատի ճարտարարուեստին ապագայ զարգացումին վրայ ինչ կը խորհի. և պատասխանեց.—Հաւատացէք ո՛րչափ վիճակագրութիւններ որ կրնաք ձեւք բերել, հարցուցէք այդ մասին ո և է իրազեկ եղողի մը, բոլոր առձեռն պատրաստ տեղեկութիւնները աչխատեցէք ունենալ, դուք ալ ձեր սեփական գաղափարը կազմեցէք, և այն ատեն պիտի յանգիք սա՝ որ՝ման թէ ճիշդ հաւանելը պիտի պատահի։ Արդ, իմ կարծիքս ալ այս քարոյականին վրայ կը հիմնեմ. յայտնի է թէ յառաջիկայ տասներկուքսան տարիներուն երկաթի և պողպատի մասին աչխարհի հոգը հաւանաբար չատ մեծ պիտի ըլլայ։ Հայրս օր մը դարձեալ կ'ըսէր.—Երբ Ափրիկէի իւրաքանչիւր բնակիչ տարիներ անցնելէ վերջ երկաթեայ ասեղ մը գործածէ, երկաթի ճարտարարուեստը մեծ զարգացման չդնանէ մի պիտի անցնի։ Առիկա բնականաբար կը նշանակէ թէ երկաթի համար աչխարհի ինդրանքին գործունէութիւնը դեռ իր վախճանին հասած չէ, և հօրս կողմէ այս կարծիքը յայտնուելէն ի վեր, երկաթին և պողպատին գործածութիւնը անագին հանմեմատութեամբ աւելցած է։ Քաղաքակիրթ ժողովուրդներուն մէջ իսկ տակաւին մեծ տեղ մը կայ երկաթի սպառումին ա՛լ աւելի զարգացման համար։

Բայց կը կարծեմ նաև որ կայ սահման մը, և արդարեւ յոյժ սաւգաւկան սահման մը երկաթին քանակութեան համար, զոր աչխարհս կրնայ այժմ արտադրել։ 1905 տարւոյն 54 միլիոն թոնս արտադրութիւնը հետեւեալ տարին գրեթէ 60 միլիոնի բաձրացաւ, այսինքն հարիւրին 10 աւելի։ Սակայն ասոր հակառակ կը կարծեմ թէ արտադրութեան սահմանները ի մօտոյ պիտի ամփոփուին։ Զոր օրինակ, առնենք Անգլիան։ Չեմ կարծեր որ Անգլիա ի վիճակի ըլլայ իր երկաթի բերքը ասուար չափով աւելցնելու։ Վերջին տարիներուն անգլիական արտադրութիւնը աւելցած չէ։ Կը կարծեմ նաև թէ Գերմանիա իր երկաթին արտադրութիւնը իր գործունէութեան վախճանին մօտ հասուցած է, ինչպէս նաև Աւստրիա-Մաճառստան։ Միացեալ Նահանգաց մէջ արտադրութիւնը իր ամենաբարձր չափին հասած է արդէն։ Խնդիրը ամբողջութեամբ առնելով, դուռ հեռուսնքը սա՝ ըլլայ կը թուի որ, եթէ երկաթին ու պողպատին պէտքը սոյն համեմատութեամբ աւելնայ, այդ պէտքը իր վախճանին պիտի հասնի գոնացուելուն անկարելիութեան պատճառաւ։ Եւ այս իսկ պատճառաւ յառաջիկայ տասներկնգ-քսան տարիներուն համար երկաթի ու պողպատի ճարտարարուեստին յոյժ նշանակալից զարգացումը կը նախատեսեմ։ Բայց ասիկա ըսել չէ թէ յիշեալ ժամանակամիջոցին մէջ մեծ անկումներու վաղանցիկ չրջաններ տեղի պիտի չունենան։ Միջին հաշուով ճարտարարուեստը պիտի ծաղկի. բայց հաւանաբար անկումի ժամանակամիջոցէ մը պիտի անցնի։ Միջնեի վարդապետութեան օրինակ մը կրնանք տալ հետեւեալ կերպով.— Ենթադրեցէ՛ք թէ մէկը կայ գետի մը մէջ, և իրեն կ'ըսուի թէ կրնայ անվնաս կերպով կերթալ ջուրին մէջէն, որովհետեւ միջին խորութիւնը երեք ոտքէն աւելի չէ։ Բայց այն տեղը ուր կը փոռնէ քայլ առնել, ջուրը տասը ոտք խորունկ է, և կը խղդուի։ Այսպէս ալ չատ մը երկաթի վաճառականներ պիտի խղդուին յիշեալ ժամանակամիջոցին մէջ։

Երկաթի ճարտարարուեստին մէկ յատկութիւնը, որ յաճախ կ'անտեսուի, սա՝ է թէ այդ ճարտարարուեստը բազմաթիւ երկրի կը յարմարի, և ցանցառնակչութիւն ունեցող երկրի անյարմար է։ Երբ այս վարդապետութիւնը իրրեւ օրինաւոր ուղիւնք ընդունիլ, այն ատեն կարեւորութենէ զուրկ կը մնան Մեծին Բրիտանիոյ նուազ բազմամարդ գաղթավայրերուն երկաթի հանքերը։ Ո՛չ մէկուն խորհուրդ կուտամ դրամ պահեցնել մեծ ձեռնարկութիւններու համար այդպիսի երկիրներու մէջ։

Մր. Հիւկ Պէլ ի մասնաւորի Միացեալ Նահանգաց երկաթի ճարտարարուեստին վրայ խօսելով, ըսաւ.—

Ամերիկայի մէջ անտեսական կացութիւնը խիստ վտանգաւոր կը նկատեմ։ Ժամանակ պիտի գայ որ ամերիկեան ժողովուրդը այլ ևս պիտի չհանդուրժէ թրըսթներուն ոտնձգութեանց, և երբ այդ ժամանակամիջոցը գայ, ինչ պիտի պատահի. ասիկա կարելի չէ այժմէն ըսել։

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՄԸ.—Մարթ՝ի ճակատամարտին 24դ. հարիւրամեակին համար Աթէնքի մէջ մեծ հանդէսներ պիտի կազմակերպուին։ Այս նպատակաւ յատուկ մասնախումբ մը կազմուած է, ուստերուն ծրագիրը պատրաստելու համար։ Կը բաղկանայ ներքին և հանրային կրթութեան նախարարներէն, Աթէնքի օտար հեռասական կաճառներու անօրէններէն, հնութեանց ընդհանուր վերատեսուչէն, երկու ճարտարապետներէ։ Ծրագրին առաջին յղացողն է Մ. Բասմիհալօբուլօս։ Հանդէսները տեղի պիտի ունենան 1910ին, Ողիմպական խաղերուն հետ միեւնոյն ժամանակ։

ՁԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԼՐՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԷՋ.— Բարիզի ոստիկանութիւնը երեք ձերբակալութիւններ ըրաւ լրտեսութեան ամբաստանութեամբ։ Երկուքը՝ Պարթիէ և Պիւրթէյդի՝ հրամասագի են, և երրորդը, որուն անունն է Պլանչան, կ'ըսուի թէ Անգլիացի է։ Այս վերջինը եչ. գիշեր ձերբակալուեցաւ Բարիզի մէջ։ Երեքն ալ բանտն են հիմա։ Կ'ըսուի թէ ուրիշ երկու ձերբակալութիւններ ալ մօտալուտ են։

Ժամանակէ մը ի վեր կը գողցուէին Ֆրանսայի կարեւոր նաւային կեդրոններուն ամրութեանց յատակագծերը և օտար Տէրութեանց կը ծախուէին։ Երկու ամիս առաջ ծովային նախարարը հետաքրքրական ոճով զեկոյց մը ընդունեց, որով կ'առաջարկուէր Պիէրթայի գողցուած յատակագիծը ետ դարձնել։ 15,000 ֆր. կը պահանջուէր ասոր համար, հակառակ պարագային, կ'ըսէր նամակագիրը, յատակագծերը պիտի ծախուին օտար Տէրութեան մը։ Բանակցութիւններ բացուեցան նամակագրին և կառավարութեան մէջ։ վերջապէս գողը ետ տրուելու համար, և այդ միջոցին ձեռնարկներ տեղի ունեցան, որոնց հետեւանքով Պարթիէ և Պիւրթէյդի ձերբակալուելով Բարիզ բերուեցան։

Պիդերթայի յատակագծերը ամէնէն առաջ գողցուած էին ծովային պաշտօնարանէն։ Այս ձերբակալութիւնները մեծ տպաւորութիւն առաջ բերած են Բարիզի մէջ։

ՊԵՐԼԻՆԻ ՈՍՏԻԿԱՆԱՊԵՏԸ ԲԱՐԻԶԻ ՄԷՋ.—Պերլինի ոստիկանութեան տեսուչը, Մ. ֆօն Պօրրիս, որ տասներկնգ օրէ ի վեր Բարիզի մէջ կ'ուսումնասիրէ Ֆրանսայի ոստիկանութեան կազմակերպութիւնը, Լօքալ Անցեսիկորի բարիզեան թղթակցին հետ տեսակցութեան մը միջոցին իր գոհունակութիւնը յայտնեց Բարիզի ոստիկանութեան տեսուչ Մ. Լէբլոնի և Բարիզի քաղաքային կառավարիչ Մ. Սէլվի կողմէ գործ ընդունելութեան վրայ։

ՔՐՈՆԻԿ

ԿՐՕՆ. ԺՈՂՈՎԸ երէկ գումարուեցաւ Պատրիարքարանի մէջ առննապետութեամբ Տ. Վահրամ Սրբազան. Ներկայ էին Տ. Գրիգորիս, Գաբրիէլ և Մովսէս Սրբազանները, Տ. Ղեւոնդ և Պալատեան վրդ. հները և Մկրտեան, Տ. Սարգսեան, Սանասարեան, Աշճեան և Ճէպէճեան քահանաները։

1. Ս. Պատրիարք Հայրը հաղորդած էր թէ անձնական տկարութեան պատճառաւ չպիտի կրնայ նախագահել ժողովին։ Ժողովը արագ ապաքինում մաղթեց։

2. Քովի առաջն. փոխանորդ Տ. Երուանդ վրդ. յայտագրած էր թէ Հաղասուն գիւղի Տ. Սահակ քհ. նոր գիւղացի աղգային մը առանց հրամանի իրեն հետ երրորդ ատիճանի խնամութիւն ունեցող կնոջ մը հետ պսակած է, ժողովը Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ օրինաց հակառակ կատարուած այդ պսակը չեղեալ համարեց և արժան դատեց քահանան փիլոնորդութեան դատապարտել վեց ամսուան պայմանաժամով։

3. Ցիպրոսի Առաջնորդը ստացեալ տեղեկութիւններ կ'ուղէր վերջերս հոն գացող Ցոսէ. վրդ. Մարաշլեանի, Գէորգ քհ. Հիւրմիւզեանի և կարգալուծ Խորէն Մուրատեանի մասին, որոնք գայթակղութիւն պատճառած են տեղւոյն մէջ։ Ժողովը յիշեալ վարդապետի մասին հարկ դատեց քննութիւն մը կատարել, ստուգելու համար անոնց մեղաւորութիւնը. իսկ Տ. Գէորգի մասին որոշեց գրել Առաջնորդին աղդարարել անոր որ եթէ կրօն. Ժողովոյ վերջին որոշումին չի հանակերպի, Ժողովը խիստ և վերջնական կարգադրութիւն մը պիտի ընէ իր նկատմամբ։ Գալով Մուրատեանի, Ժողովը հարկ դատեց պատասխանել թէ արդէն ի սպառ կարգալոյծ եղած է։

4. Բերայի աւագերէց Տ. Մկրտոն Ս. քհ. գրով մը ներկայացուցած էր Անտոն-Վանան պէյ Կէօչէեանի դատնագիրը որով յայտնելով թէ չատ տարիներէ ի վեր Հայ-Հռոմէական եկեղեցւոյ հետ յարաբերութիւնը խզած է ամէն կերպով և յարած իր նախնիներուն պաշտած Հայ Առաքելական Ս. եկեղեցւոյ հաւատացեալ և դաւանութեան, խնդրած էր ընդունիլ զինքը ի շարս Հայ Ս. Եկեղեցւոյ զաւակաց։ Ժողովը որոշեց ընդունիլ և պէտք եղած պաշտօնական գործողութիւնները կատարել Ազգ. Պատրիարքարանի միջոցաւ։

5. Հէքլիմանի Հռոմկլանաց կողմէ գրաւուած եկեղեցիին՝ Ղեորղիս Կայսերի կառավարութեան Հայոց վերադարձուելուն առթիւ, քահանայից դասը և ժողովուրդը յատուկ գրով մը փութացած էին բարեմաղթութիւններ ընել Ն. Կայս. Վեհապատութեան արեւշատութեան համար և մեծ կոչով կը խնդրէին որ եկեղեցական անօրէնք և սպասներ զրկուին։ Ժողովը որոշեց Մարթիոյ Առաջնորդին հոգածութեան յանձնել։

6. Սամաթիոյ աւագերէց Տ. Յովհաննէս Ս. քհ.ի և Տ. Արիստակէսի Հիսարլեանի առաջնորդութեամբ ներկայացեալ Տ. Յարութիւն քհ. Երէլեան, ինչպէս նաև Եէնիգարաի Տ. Խաչատուր նորընծայ քահանան առաջնորդութեամբ Տ. Ցուսիկ քհ.ի, նեղկայացան Ժողովին, որ պատշաճ յորդորներ կարդաց և մաղթեց Լմնիի մէջակ առանց ամօթոյ։

7. Վանայ Կրօն. Ժողովը տեղեկագրած էր թէ Վանայ Քեօպանի գիւղացի Մամուել Շահպաղեան, 18 տարի առաջ ամուսնացած ըլլալով Մարգարիտ Ավսիճանանի հետ, ութ օր միայն կենակցած է հետը, և յետոյ հեռացած է և 10 տարիներէ ի վեր ո՛չ գտնուիլը, մեռած կամ ողջ ըլլալը անյայտ է։ Ժողովը Փոխանորդարանէ տեղեկութիւն ստացած ըլլալով որ այս մասին լրագրական յայտարարութիւն եղած և այրը երեւան չէ եկած, որոշեց արտօնել Մարգարիտի կրկին ամուսնութիւնը, և եթէ երբեք Մամուել որ մինչև հիմա ինքզինքը պահած է՝ մէջտեղ ելնէ՝ իսպառ վերամուսնութենէ զրկուի։

8. Պուլկարիոյ Թրնովա գաւառի Էլէնա գիւղացի Նէտա անուն Պուլկարուհին կ'ուզէր ամուսնանալ Վառնացի ազգային մը հետ, իրարու սիրահարուած ըլլալով և պուլկար հոգեւոր իշխանութիւնն ալ յայտարարած էր Վառնայի Տ. Մարտիրոս քհ.ին թէ կրնայ ըստ օրինի Հայ Ս. Եկեղեցւոյ պսակել զանոնք։ քանի որ տղան կը մնրժէ ընդունիլ Պուլկարական Եկեղեցին։ Տ. Մարտիրոս քհ. այս մասին հրահանգ խնդրած ըլլալով, Ժողովը որոշեց պատասխանել թէ կրնայ պսակել, եթէ պուլկարական հոգեւոր իշխանութիւնէն պաշտօնական մը տանէ՝ իր յայտարարութիւնը հաստատող։

Ժողովը ասոնցմէ զատ զբաղեցաւ կարգ մը ամուսնական խնդիրներով։

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻՆ քահանաներու ծխական դրութիւնը ուսումնասիրող քննիչ-յանձնաժողովը երէկ առաւօտ նստաց գումարեց Պատրիարքարանի մէջ, նախագահութեամբ Տ. Մովսէս Սրբազանի և ի ներկայութեան Մկրտեան, Տէր-Սարգսեան, Սամուելեան և Աշճեան Ա. քահ.ներու։ Յանձնաժողովը նախորդ նստի մէջ յանձնարարած էր Աշճեան Տ. Միքայէլ Ա. քհ.ի, որ այս մասին ծրագիր մը պատրաստէ, ըստ այնմ խորհրդակցութիւններ կատարելու համար։ Հետեւաբար Յանձնաժողովը լսեց Տ. Միքայէլ Հոր հետեւեալ տեսութիւնը այս մասին.—«1885 թուականին Պատրիարքարանի հրամանաւ Մայր-եկեղեցւոյ ժամօրհնող Տ. Ալիքսան Վրդ. Ունճեան պաշտօն առնունց մայրաքաղաքիս քահանայից իւրաքանչիւրին ծուխերն ուրոյն տետրակաց մէջ արձանագրել և ամփոփիլեն ալ մայր-տոմարը անցընելով յանձնեց Կրօն. Ժողովոյ։ Կրօն. Ժողովը յայտնած որոշեց նախ մխոտիրները բաղդատել, որպէս զի միեւնոյն ժողովուրդը քանի մը քահանայից անարգաց մէջ նշանակուած չըլլայ և քնելէ վերջը իւրաքանչիւրին տետրակը Պատրիարքական կնիքով դրոշմել զկնի յանձնեց քահանայից, յանձնարարելով անոնց որ երբ նոր ժողովուրդ ունենան՝ Պատրիարքարանի գիտութեամբ արձանագրեն. իսկ մայր-տոմարին, ծխատետրաց և Տ. Ալիքսան Վրդ.ի համար եղած ծախքերն գանձուեցան քահանաներէ, որք սիրայօժար հաւատցին։ Եւ որովհետև ծխատետր ունեցող քահանայից մեծ մասը այժմ վախճանած և անկէ վերջը ձեռնադրուող քահանայք ալ ծխատետր չունենալնուն կը պատահին անհաղորդութիւններ, և Պատրիարքարանն ալ՝ օրուն ծուխն ըլլալը չի կրնար որոշել և ծուխերն ալ չատ անգամ պատահած անպատեհութիւններէն ձեռնթափ եղած՝ չեն ուզեր իրենց թաղէն քահանայ մը Տանուրեց առնուլ և միայն մէրտուութեան, պակի և կամ նոնկեցեալ պատահելուն քահանայ մը կը հրաւիրեն այն ալ միայն նոյն օրուան համար. ուստի ի դարման սոյն վիճակին՝ քանի որ Կառավարութիւնը մարդահամարի գործողութիւնը կատարելով մէյմէկ օրինակ յանձնած է Թաղ. Խորհուրդներուն, չատ դիւրին է այդ առմարներէն քաղել իւրաքանչիւր թաղի մէջ գտնուած հայ բնակչութեան թիւը, անոնց տանտէրներուն անունները և տանտիրոջ չունեցողները և յետոյ քննութեան մայրաքաղաքիս քահանայից իւրաքանչիւրը հրաւիրելով ըստ առաջնոյն ծխատետր յանձնել և մայր-տոմարի մը մէջ ամփոփել ամբողջը և իւրաքանչիւր քահանայ երբ նշանաւորեան առիթ ծանուցագիրը ներկայացնէ պահանջել նաև իրեն յանձնուած ծխացոյցը և ստուգել թէ նոյն ժողովուրդը արձանագրուած է ի նոյն և եթէ ոչ՝ չգտարել նշանագրութիւնը և ստուգելուն ծխատետրէ։ իսկ թաղին մէջ գտնուած անհովիւ ժողովուրդ համար ալ անօրինութիւն մ'ընել. այսու կրնայ անպատեհութեանց առաջքն առնուիլ»։ Յանձնաժողովը այս մասին խորհրդակցութիւններ կատարելով, յանձնարարեց Աշճեան Տ. Հոր որ առելի լիակատար ծրագիր մը պատրաստէ և ներկայի յայտնէ նոյնին։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ԱՒԱՋՆԱՐԴԻՆ ԿՏԱԿԸ.— Սեբաստիոյ հանդուցեալ Առաջնորդին՝ Տ. Պետրոս արքեպիսկոպոսի մասը ընդհանուր սուգ պատճառած է։ Տեղական ֆրանսերէն թերթերն ալ յիշատակելին իր յատկութիւնները։ Լէվանդ Հէքայէ երէկ, մօտ սիւնակ մը յատկացուցած էր ողբացեալ Սրբազանին յուղարկաւորութեան նկարագրութեան։ Նոյն ֆրանսերէնագրական թերթին Սեբաստիոյ թղթակիրը ասպէս կը վերջացնէ նամակը.—«Ցարգելի արքեպիսկոպոսին կոակին ընթերցման ներկայ գտնուելով պարտականութիւն կը համարիմ ասորագրել սա մասը. Սրբազանը վկայելով թէ իր բոլոր կանքին միջոցին ազգէն ո և է բոնակ չէ ընդունած և տանտիրու տարիէ ի վեր իր խնայողութիւնները բաժնած է քաղաքին աղքատներուն ու միայն կրցած է տասը ոսկի թողուլ իբր իրեն յուղարկաւորութեան ծախք, կը խնդրէ Սեբաստիոյ և Թոքատի հաւատացեալներէն իւրաքանչիւրէն տասը փարա, որպէս զի իրեն շիրիմ մը չինեն»։ Բաղդատութեան պերճախօս բայց կարճ հատուած մը՝ մեր արդի դրամապաշտ կղերին համար։

Ս. ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ անձնական տակաւութեան պատճառաւ երեւ օրէ ի վեր իր բնակարանը կը մնայ։ Ն. Սրբազանութիւն այսօր ևս չպիտի կարենայ նախագահել Բաղաք. Ժողովոյ նստին։

ԳԵՐՄԱՆԱՅԻ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐ.— Նիկոմիդիայեն կը գրեն մեզի.—Գերմանացի գիտնական հիւրերը՝ Օթթօ Հանեման և Տօքթ. Պ. Տիթրիխ հոս եկան ու Ս. Պատրիարքին յանձնարարագրով այցելեցին Առաջնորդ Սրբազանին որ լաւ ընդունելութիւն ըրաւ անոնց ու ցոյց տուաւ ձեռագիր Աւետարան և այլ մագաղաթեայ գիրքեր և ուրիշ առարկաներ. յետոյ եկեղեցի իջան, տեսան ու զմայլեցան ըստ ոգւոյ հին չուրջառներուն վրայ և մնացեցան գոհ սրտով։ Արմաչու Թպրեվանքը այցելելու դիտաւորութիւն յայտնեցին և երբ խնդրեցան թէ վանքի ներկայացուցիչը Տ. Ոսկի քհ. Պիպիեան հոս կը գտնուի, խնդրեցին որ իրենց ընկերանայ մինչև Արմաչ։ Տ. Ոսկի քհ. ընկերացաւ գիտնականներուն որ Յունաց Պանդպէտին վանքը և ի դարձին Տիկին Ս. Պօլիկեանի գորգաչինութեան գործատունը այցելեցին և յետոյ ցերեկուան չոգեկառքով մեկնեցան Ատաբազար, ուրբաթ օր։ Նոյն օրը Ատաբազարի այլեւայլ վայրերը այցելելէ յետոյ Ս. Հրեշտակապետ եկեղեցին ևս այցելեցին ուր Տ. Միքայէլ Ա. քհ. Առաջնորդ Սրբազանի յանձնարագրովը ընդունուեց հիւրերը և ցոյց տուաւ եկեղեցւոյ մէջ գտնուած հինէն գործուած լաթեղէններ և զգեստներ ու երկաթքար կոմբներ ալ մաշած՝ նուէր տուաւ հիւրերուն ի յիշատակ իրենց այցելութեան. ապա քահանայից և Մուրատեան էֆ.ի կողմէ ընդունելութիւն և պատուասիրութիւնք եղան Ագգ. վարժարանի ընդունելութեան սենեակին մէջ. հիւրերը շատ գոհ մնացին և իրենց շնորհակալութիւնը յայտնելով ուշ առին բաժնուեցան ու իրենց պանդոկը վերադարձան։ Նաեւի առտու կանուխ ձիերով ճամբայ ելան Ատաբազարէ ուռուսստան մամբ երկրորդին հասան Արմաչու Թպրեվանքը ուր ընդունուեցան ի բացակայութեան փոխ-վանահայր Տ. Թորգոմ Մ. Վրդ.ի, Տ. Տ. Մեսրոպ, Արսէն և Շաւարշ Վրդ.ներէն ու առաջնորդեցին վիհարանի ընդունելութեան մեծ սենեակը։ Պատշաճ պատուասիրութիւններ ըլլալէ յետոյ՝ վաղուան ցերեկուան ելոյթը Մինաս ցոյց տուաւ վանքին ունեցած հին ու արժէքաւոր բոլոր զգեստեղէնները, չաթալ-թագերը, գոգնոցները և այլ մեծարժէք իրերը. ասոնց մէջ հիւրերուն ամէնէն աւելի ուշադրութիւնը գրաւեց և հիացում պատճառեց հանգուցեալ Տատեան Յարութիւն փաշայի ազգական մէկ նուէրը, մետաքսեայ բանուած քառակուսի գոգնոց մը, որու խաչութիւնը և վրայի ծաղիկներուն աքանչելի ներկերը՝ իբր բնական վարդեր անեղծ ու մաքուր կը մնան. հիւրերը դիտել տուին թէ խիստ վարպետ բանուած մը և արժէքաւոր ծածկոց մըն է ասիկա և լուսանկարեցին զայն։ Ցերեկուան ճաշը պատրաստուած էր, ու գերման գիտնականները ճաշելէ ու քիչ մը ևս հանգստանալէ յետոյ եկեղեցին և ուսումնարանը այցելեցին ու գոհ սրտով բաժնուեցան իրենցմամ ժամը տասնին յանձնարարելով Տ. Մեսրոպ Վրդ.ի որ իրենց յանգանքները հաճի հաղորդել Ս. Պատրիարքին և փոխ-վանահայր Տ. Թորգոմ Վրդ.ի ու Նիկոմիդեայ Առաջնորդին՝ որ օր առաջ նամակով ծանուցած էր հիւրերուն այցելութիւնը։ Հիւրերը վանքին աղօրիքն ալ այցելելէ յետոյ ճամբայ ելան ու դիշերուան ժամը երկու-քին հասան Ատաբազար։ Կիրակի օր Մ. Օթթօ Հանեման և Տօքթ. Պ. Տիթրիխ չոգեկառքով մեկնեցան Էսկիշէհիր նպիտակով Ս. Առաջնորդին հեռագրով շնորհակալութիւն յայտնելէ վերջ։

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ վարժարանի խնամակալութիւնը իր վերջին նստին մէջ որոշեց 100 ոսկի նպաստ մը տալ Սանասարեան վարժարանի հանգուցեալ տեսուչ Գրիգոր էֆ. Զաքարեանի այրիին։

ԻԶՄԻՐԻ Ուսումն. Խորհուրդը փոխան ծաղկեպսակի ի նպաստ Պէրպէրեան վարժարանին 10 օսմ. ոսկի ղրկած է Պատրիարքարան։

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ Երուանդ էֆ. Գալֆայեան Ս. Յակոբայ ազգագայ որբանոցին մէկ յատակագիծը պատրաստած ըլլալով պիտի ներկայացնէ Ս. Պատրիարքին։

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ ԱՋԳ. ՈՒՍՈՒՄՆ. ԽՈՐՀՐԴՈՅ.—Աւարտական քննութեանց Հրահանգէն 3, 4րդ յօդուածներու տրամադրութեանց համաձայն որոշուած է որ քննութեանց հարցարանները ուսողութեան խնդիրներէ զատ, ուսուցչաց և աշակերտաց հաղորդուին Մայիս 15ին, քննութիւնները կատարուելու պայմանաւ Յունիսի վերջերը և կամ Յուլիսի սկիզբները։ Որովհետև քննութեանց համար որոշեալ ժամանակը կը մտնայ և վարժարանաց կրթական ծրագիրն ալ վերաքննութեան ենթարկուած է, Ազգ. Ուսումն. Խորհրդոյ որոշմամբ, արժան դատուած է որ այս տարի ևս քննութիւնները կատարուին նախորդ հարցարաններուն վրայ։ Հետեւաբար այս անօրէնութիւնը ծանուցանելով մայրաքաղաքիս ազգային վարժարանաց Պատ. Քննութեանց հանձնարարեցինք Լուսիչ էֆենտի Նեկոմիդեան Ս. Առաջնորդին հեռագրով շնորհակալութիւն յայտնելէ վերջ։

ԹԷՎՖԻՔ ԱՂԱ.— Մեր հիւանդ Թէվֆիք աղան ապաքինութեան ուրախ լուրեր կ'ունենանք։ Ինքն ալ ամենայն սրտիւ կը հաւատայ թէ ինքն ապրելու է։ Ինքն ամենայն սրտիւ կը հաւատայ թէ ինքն ապրելու է։ Ինքն ամենայն սրտիւ կը հաւատայ թէ ինքն ապրելու է։

ԱԶԱՐԻԵԱՆ Էֆ. ԳԵՈՐԳԵԱՆ, բեկի Իզմիրէն, գրագէտ և լեզուագէտ, որ երկար տարիներէ ի վեր հաստատուած էր Իզմիր, շաբաթ օր յանկարծամահ եղած է շուշիայի մէջ, ուր վերջին տարիներս Արզուհալիի խանութի մը բացած էր։ Յուղարկաւորութիւնը մեծ շուքով և ի ներկայութեան տարաբաղմութեան տեղի ունեցեր է կիրակի օր, նախագահութեամբ Առաջնորդ Տ. Սահակիանոս Աբքեպսկ.ի, որ երկար գամբանականով մը պարկեր է հանգուցեալին կեանքը, անոր բազմաբեղի կարողութիւնները, բարեր վարած պաշտօններուն մէջ ցոյց տուած հաւատարմութիւնն ազգին, և իր զաւակներուն դաստիարակութեան համար ունեցած նախանձախնդրութիւնը։ Հանգուցեալը երկար տարիներ վարած է Իզմիրի հեռագրական Տնօրէնի պաշտօնը։ Հմուտ էր մայրենի լեզուէն զատ՝ թուրքերէնի, ֆրանսերէնի և յունարէնի։

ՀԱՆԴՈՒՑԵԱԼ Տիկին Թագուհի Վարդապետեանի յաղագս ուսումնական առթիւ փոխան ծաղկեպսակի իր անունէն Տաքթ. Մ. Վարդապետեանի կազմեալ կարօտ ատաղձաց Օգնութեան Սնտուկին տինգ օսմ. ոսկի նուէր եղած է։

Առաքել էֆ. Պիպէրճեան, Տէր և Տիկին Յակոբ Դուրգէն և զաւակները, Տիկին Խաչատի Փափազեան և զաւակները (Ազէքսանդրիա), Օր. Իպրահիմ Սալթունեան, Տիկին Տիրուհի Մարկոսեան, Տէր և Տիկին Պարգեւ Մարկոսեան և զաւակները (ի Զմիւռնիա) Տէր և Տիկին Մկրտիչ Նիկողոսեան և իրենց բոլոր ազգականները խորին ցաւով կը ծանուցանեն թէ

ՏԻԿԻՆ ՄԱՆՆԻԿ Ա. ՊԻՊԷՐՃԵԱՆ

հանգեաւ ի Տէր, երէկ դիշեր իր ննջարանին մէջ։

Յուղարկաւորութեան կարգը պիտի կատարուի վաղը ժամը 4ին, Օրթաքէօյի Ս. Աստուածածնայ եկեղեցին ուր կը հրաւիրուին գտնուիլ ամէն անոնք որ կը փափաքին վերջին յարգանք մը ընծայել հանգուցեալին յիշատակին։

Օրթաքէօյ 8 Մայիս 1907

ԲԱՐԻԶԻ ՊՕՐՍԱՆ

ԲՈՒՐՍԷՆ ԴԷ PARIS

21 Մայիս 1907

Ֆրանսական 3%	94 82
Օսմանեան Միացեալ	94 10
Եկեղեցի	153 —
Պանք Օթթոման	710 —

ԲԼՈՒՄԻ

ԹԷՎՖԻՔԱԹ

Մէարիֆ նէզարէթը ճէլիլէի Թէֆթիշ վէ Մուայէնէ հէյէթի ազարնան սատէթիս Բէյթա Շէհատ վէ Խալիլ Շէհատ պէյ էֆէնտիլէր հազարթիրն թէրճիլէն Ուէյա սրնըզը Էվէլի.

Խէկիմ դաւազը մէհլիսի Իսարէտի ազարնան ըլիմաթլու Թէրզեան Հանի Գէորգ ազայա ըլիմթալի Սալիսէ թէվֆիր պույրուլմուշ ուրը։

ՆԵՐՔԻՆ

ԳԵՐՄԱՆ ԴԵՍՊԱՆԱՏՈՒՆԸ.— Պոլսոյ գերման դեսպան Պառոն Մարշալ, որ հիմա Գերմանիա, Պաուէնի իր ստացուածներուն մէջ կը գտնուի, Պերլին երթալով վարչապետին և արտաքին գործոց նախարարին հետ տեսակցելէ ետքը Լա Հէյ պիտի ուղեւորի՝ իբրեւ դերման Ս. պատուիրակ ներկայ գտնուելու խաղաղութեան երկրորդ Դեսպանախորհուրդին։ Գերման կառավարութեան կողմէ Լա Հէյի Դեսպանախորհուրդին մէջ Պառոն Մարշալի պատուիրակ կարգուելու պարագան ցոյց կուտայ թէ ա՛ռքան մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայուի այս Դեսպանախորհուրդին։ Իսկ, Պ. Մարշալի բացակայութեան՝ Պոլսոյ գերման դեսպանութիւնը փոխանորդաբար պիտի վարէ Պուլքէշի դեսպան Մ. Քիսէրլէն-Վախթէր, ինչպէս գրեցինք։ Մ. Վախթէր երկար տարիներ է Նիստուի գերման ամէնէն կարող դիւանագէտներէն մին, և ինք էր որ քանի մը տարի առաջ Վիլհէլմ կայսեր ընկերացաւ ամառնային ուղեւորութեանց պահուն։ Յաջորդաբար եղած է ուրագ քարտուղար Բարլին, Բեռնեպուրգի և Պոլսոյ դեսպանատուններուն մէջ, և եղբը կոչուեցաւ Արտաքին գործոց նախարարութեան մէջ, իբր խորհրդական նախարարի որ այն տեղն Պ. Մարշալն էր։ Մ. Քիսէրլէն Վախթէր կը պատկանի Պիզմարք իշխանին դիւանագիտական դպրոցին, և հանգուցեալ վարչապետին կենդանութեանը անոր տունը չատ կը յաճախէր։

ԱՒՍՏՐԻԱՅԻ դեսպան Բպլավիչէնի մարքիզը, որ արձակուրդի էր երկար տարիներէ ի վեր հաստատուած էր Իզմիր, չարաթ օր յանկարծամահ եղած է շուշիայի մէջ, ուր վերջին տարիներս Արզուհալիի խանութ մը բացած էր։ Յուղարկաւորութիւնը մեծ շուքով և ի ներկայութեան տարաբաղմութեան տեղի ունեցաւ երէկ։ Կայս. Իրատէի մը հոմանցնոր, Խարիֆիէի արարողական Խարէսոյին պէյ դեսպանատան երթալով, բարի գալուստ մաղթեց Բպլավիչէնի մարքիզին։

ՄԻՆԷՆԻԵՓԻ ՀԱՄԱՏԱՐԱԿ.— Ուզեղատպի (մեհեկեմիր) համաձարակ մը Եւրոպայի գանազան երկիրներու մէջ փոքր չըլլան մը բորբեց, ինչպէս լուրերու բաժնին մէջ ծանուցինք քանիցս։ Այս հիւանդութիւնը ծագում առած է Նաեւ. Պոլսոյ մէջ քանի մը շաբաթէ ի վեր։ Բժիշկ մը կը յայտարարէ թէ ինք միայն խնամած է քսան հիւանդ, որոնց հինգը Բեռայի թաղամասի հիւանդանոցին մէջ և երեքը խաղաղան հիւանդանոցին մէջ։ Այս հիւանդութիւնը կը յարձակի մանաւանդ 5 տարու ազոց և 21 տարու երիտասարդներու։ Իր հետեւանքները սոսկալի են, 100ին 90ը կը մեռնին, իսկ ապաքինողները մարմնական թերութիւն մը կ'ունենան։ Շատ հաղուագէպ են կատարեալապէս ապաքինողները։ Այս տարիս թերթերը Առողջապահական վարչութեան ուշադրութիւնը կը հրաւիրեն որպէս զի նախազգուշական և մեկուսացուցիչ միջոցներ ձեռք առնուին, տխմին ճարակման արգելք դնելու համար։

ԳԵՐՄԱՆ հռչակաւոր գրագէտ և թատերագիր Մ. Կէրհարթ Հաուպտման ընտանիքով Պոլիս ժամանեց և իջաւ Քրէօքքը պանդոկը։

ՏՐԱՊԶՈՆԻ Հանր. Պարտքի ճիւղին Տնօրէն Գրիգոր էֆ. Շապանեան հանգստեան կոչուեցաւ, և իրեն յաջորդեց Եէնիքէի ճիւղին նախկին Տնօրէն Բաիք էֆէնտի։

ԻՍԼԱՄ ՈՒԽՏԱՒՈՐՆԵՐԸ.— Այս տարի Հիճազ գացող իսլամ ուխտաւորներու թիւն է 281,000, որոնց 113,000ը օսմ. երկիրներէ, 12,000ը՝ Պուխարայէն ու Պէլուճիստանէն, 45,000ը՝ Ճաւայէն, 40,000ը՝ Հնդկաստանէն, 10,000ը՝ Աֆղանիստանէն, 16,000 Ռուսիայէն, 15 հազարը՝ Պարսկաստանէն, 13,000ը Սուսանէն և 17,000ը՝ արեւմտեան Ափրիկէէն։

ԳՈՂ. ՊԱՇՏՕՆԵԱՆՆԵՐ.— Պետական խորհրդին վճռարկի ատեանը երեքական ամիս բանտարկութեան դատապարտեց Զէյկոմաղի մաղ մը տարի Ապաուլլահ Միւսիպ և արկրակալ Ֆահրի էֆէնտիները, որոնք գինուորական պարտականութենէն դրամէն 35,000 ղուրշ խրատցուցած և իրենց պաշտօնին մէջ զեղծումներ գործած են։ Ատենը դատապարտուեցան նաև այս գրամը և դատական ծախքերը հատուցանելու։

ՆՈՒԱՁՈՒՐԴ.— Տար-իլ-խայրի ազակերանոցին ամսոյն զգեստին համար 1400 մէթրօ քէթէն կերպաս նուազուրդի դրուած էր և մէթրօն 6 ղրշ. 10 փ.ի վրայ մնացած էր։ Մանաւանդ որ կ'ուզուն 100ին 5 զեղչով ընդունիլ, պէտք է դիմեն վաղը մինչև ժամը 9 Կրթական նախարարութեան Խորհուրդին։

ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆ.— Առեւտր. Բ. դատարանը մանկի հռչակեց Գասբարեան Բաղաք-Եօղու, կոչկավաճառ Փափազեան և ընկեր և որդին Մերոբ Փափազեանը։ Դատարանին անդամ Սարգ պէյ միւ քօմիսէր, իսկ փոխարան Վահան էֆ. առժամեայ սէնտիք կարգուեցաւ։ Պահանջատէրները մայիս 16ի չորեքշաբթի օրը պէտք է դիմեն դատարան, որպէս զի ընտրեն մնայուն սէնտիքները։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔՈՒՅՈՒՇԱՒԻ ԱՂԷՏ.— Անցեալ փիւզեում մը.— Իզմիրի թերթերը կը պատմեն թէ երկաթուղիի գիծին վրայ, Նաղըէ անդին Բուլուճաք ըսուած տեղը գրեթէ հիմիվեր քայքայուեցաւ ուրբաթէն չաթի լուսնալուգիշերը։ Սոսկալի մրրիկ մը կը տիրէր, որուն յաջորդեց յորդառատ տեղատարափ մը։ Հողի, քարի և ապառաժի հսկայ զանգուած մը փրթաւ մօտակայ լեռներէն։ Այս զանգուածը որուն տարողութիւնը 35,000 խորանարդ մէթր կը հաշուուին ճարտարագէտներու, անձրեւներու ուժէն և ջուրերու ծծումէն գոյացեալ, թաթաւի մը պէս ինկաւ Բուլուճաքի վրայ, և իր սուր արշուին մինչոցին քայքայեց երկաթուղիի գիծը, և բոլոր ջուրի ճամբաները լեցուելով յորդեցան յանկարծ։ Կայարանն ալ ողողուեցաւ ամէն տեսակ նիւթերով խառն ջուրով մը, որուն մէջ կայարանապետը, կինը և զաւակները, մինչեւ պուճաքնին ընկղմած քսան ժամ անցուցին։ Այս զանգուածը փլցուց գիւղին պահեստը, հնօրեայ բան մը, և գիւղին 200 տնակները, խանութները և այլն ամէնքն ալ քայքայուեցան։ Երկու կիներ և գիւղացի մը ջուրերու հոսանքէն խեղդուած են և տասնեակ մը վիրաւորներ կան։ Հրաշքով է որ այսքան անմեկնելի արկածի մէջ ուրիշ զոհեր չկան։ Դալով նիւթական վնասներուն, կարելի չէ զանոնք ճշդել։ Իզմիր-Ասքարի երկաթուղին ընդհ. Տնօրէն Մ. Զարֆկեան անմիջապէս ազէտին վայրը փութաց և անմամբ մեռնողներ երկաթուղիին գիծը մաքրելու գործողութեանց, որպէս զի հասարակաց-թիւնները վերսկսին։

ՉՈՒԳԻ ՄԸ ՈՐԿՈՒԱՄԱ.— Իզմիրէն թղթակից մը կը պատմէ թէ անցեալները երբ ճաշելու համար Պատմախանէի կողմը Եանի Եորգանճիլի խանութը գնաց, այդ խանութպանը խնդալով բան թէ քիչ առաջ երկու հոգի գալով եղածը չեղածը կերան։ Իզմիրի թիկելիէի կողմը բնակող երկու հոգի էին ասոնք՝ Եաւլան և Խաբի, որոնք խանութի երթալով ասոնական չափերը մէջ (քէպապ) ուզեցին և մէկ անգամէն կերան. նորէն 10ական ուզեցին, փաբէաց կեսան և յետոյ 15ական չանէաբ ալ բանձնարարեցին, ըսելով որ չէին կրնացած։ Ճաչարարանատէրը փախցաթէ մի՛ գայլ ճամբէն և վարանեցաւ, ասկայն անմնելով որ կը սնդնն զարծադրեց անոնց խնդիրքը։ Ան ալ կերան և նորէն 15ական չանէաբ ուզեցին։ Մարդը գանուած միայ կեցած տեղը, յորդորական մէկ քանի խօսքեր ընել ուզեց, բայց մտիկ չբրին և ըսին.— «Քեզի ինչ. ապրանքդ չպիտի ծախես. չուտ ըրէ, բեր»։ Մարդը հարկադրուեցաւ նորէն տասնմէնդական չանէաբ իսարտիկ պատրաստել, զորս կերան իբրեւ թէ բնաւ հաչած չըլլային։ Ճաչարարատէրը ապշած կը նայէր այդ չատակերներուն, որոնք կը լափէին միսերը և իր այլայլութեան մէջ էր երբ տասնմէնդական չանէաբ ալ յանձնարարեցին, բայց միսը սպառած էր և մարդը չկրցաւ պատրաստել նոր չիչէր։ Երկու չատակերները ասոր վրայ ելան դասմեները վճարեցին և անօթի մնացած ըլլալնուն համար դժգոհելով ըսին.«Մեթէ երկու հոգի կշտացնելու չափ միս չունիկիր, ինչո՛ւ խանութ բացեր ես»։ Պէտք չէ մտնալ թէ այս մարդիկը 100 չանէաբ միսին հետ ատանչորական կտոր ալ հաց կերան։

ԿՆՈՋ ՄԸ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ.— Գարամուսալցի Ֆանի անուն կին մը որ հիւանդ էր, մէկուկէս ամիս առաջ Պոլիս գալով Ցունաց հիւանդանոցը գացած էր։ Երեք օր առաջ եկաւ Հիւանդանոցէն և Սիրքէճիի մօտ «Սիմանդր» օթեակը գընաց, ապասելով իր ծնողավայրը երթալիք օրուան։ Ֆանի երեկ առաւօտեան Գարամուսալ ուզեւորելու, ասկայն օթեակէն մինչև չգենաւ երթալու կարողութիւն չունէր. ուստի բեռնակիր մը կռնակը դրուեցաւ չգենաւանելու համար։ Բեռնակիրը Եէնի ճամբի հրապարակը պահ մը կեցաւ հանգիստ առնելու համար և բեռը քարին վրայ դրաւ. բայց կինը մեռած էր. բեռնակիրը, սարսափած, ուզեց փախչիլ, ասկայն հոն գտնուողները թոյլ չտուին և ոստիկանութեան յանձնեցին։ Բեռնակիրը հարցաքննուելով իրողութիւնը երեւան եկաւ։ Թաղապետական բժիշկը կինը քննեց և հաստատեց թէ սիրտի հիւանդութենէն մեռած է։

ՄԱՀԱՑՈՒ ԱՐԿԱԾ.— Երկու հիւսներ՝ Աստուածատուր և Բանտէլի, որոնք Սկիւտարի, Ալթունիզատէ, Պէտական Խորհուրդին անդամ Հասան պէյի քէօշկին վրայ կ'աշխատէին, տասներեւսկանգամն բարձրութենէ մը վար ինկան՝ այն տախտակին հետ, որուն վրայ կեցած էին։ Թէև անմիջական դարմաններ եղան, ասկայն երկուքն ալ մեռան իրենց ստացած վէրքերուն հետեւանքով։

***. Բ. Դրան պրոստային վրայ կաղմարար Անէսթիի աշակերտը՝ 18 տարու Եորկի, աշխատած տեղն ձախ թեւը մեքենային տակ մնալով երկու մատերը կտրուեցան։

ԳՈՂԵՐՈՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒՄ.—Անցեալ Զատկին Պարտիզակցի Իպրահիմ, Հասան, Նուրի, Հասան և Ալի անուն անձերը Նիկոմիդիոյ կայարանին մօտ երկու հոգիէ 50 ոսկի գողցած էին։ Այս գողերէն Նուրի, Հասան և Ալի ձերբակալուած էին։ Իսկ Իպրահիմ և միւս Հասան կը փնտռէին։ Իմացուելով որ ասոնք Պոլիս եկած են և Տիքիլի Թաշի դիմաց Թաթաբ Հասանի սրճարանին մէջ կը գտնուին, ձերբակալուեցան։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ԲԱՐԻԶ, 20 Մայիս.— Վարչապետ Մ. Քլէմանսօ Լիտէ Բլէրսօն Ֆէրան երթալով նախագահեց իրեն ի Պարիս արուած սեղանի մը, որուն ներկայ էին 4000 հոգի, ի մէջ այլոց դատական և պատերազմական նախարարները։ Մ. Քլէմանսօ ճառ մը արտասանելով դրուատեց նախարարները և յայտարարեց թէ Դաշինքը աշխատեցաւ օրէնքները գործադրել, և հակաքինորակներուն դէմ պայքարեցաւ։ «Կ'ուզենք որ, ըսաւ մեր երկիրը մնայ էր անվախութեան և արժանապատուութեան մէջ՝ անազարտ և անվնաս։»

ՊԵՐԼԻՆ.— Գերման նոր թնդանօթներու փորձերուն առթիւ պատերազմական նախարար Զօր. Գոն Ամնէմ յայտարարեց Խորհրդարանի անդամներուն թէ գերման ապառաժնաթիւները գերազանց են, և չի կարծեր որ Գերմանիա հարկադրուի մօտ առնէն պատերազմիլ։ Ոչ ոք կը խորհի յարձակիլ Գերմանիոյ վրայ։

ՆԻՍ ԵՕՐՔ.— Ճարտարական երկու յանձնաժողովներ Գերմանիոյ մեկնեցան։

ԼՈՆՏՈՆ.— Թայմզ կ'ըսէ թէ ռուս եճարանական դաշնագրին բանակցութիւնները վերջացան, և մինչև ուրբաթ օր պիտի ստորագրուի։

ԲԵՌԵՐՍԳՈՒՐԳ.— Զարին Ծերոգեան տարեդարձին առթիւ ընդունելութիւն կատարուեցաւ Զարսքոյէ Սելոյի մէջ։ Ներկայ եղան նախարարները։ Ապահոգերոյթ տրուեցաւ։

ՆԱՄՈՒՐ (Բելճիական).— Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց հեռագրական զինուոր մը, որ գազանիներ կը հազորդէր օտար ակբութեան մը։ Զինուորը կատարեալապէս խոստովանեցաւ յանցանքը, և տուաւ անուններ այն մարդոց, որոնց հետ կը թղթակցէր։

ԼԻՈՆ.— Մ. Ֆալիէռ այս առտու ընկերակցութեամբ նախարարներուն այցելեց Բժշկական, Գիտութեանց, Իրաւագիտական և Դպրութեանց վարժարանները։ Կէս օրին հայկերգի տրուեցաւ ի պատիւ նախագահին՝ Ռօմի Ընդհ. Խորհուրդին կողմէ, կատարեալ հաստատ մէջ։ Ի պատասխանի Ընդհ. Խորհուրդին նախագահին բաժակաճառին, Մ. Ֆալիէռ յայտարարեց թէ մեծապէս յուզած են զինքը Լիոնցիներուն կողմէ շռայլուած խանդավառ ցոյցերը։ Ժամը 3ին նախագահը և նախարարները գացին Բէրաշի կայարանը։ Կառավարչատունէն մինչև կայարան խուռն բազմութիւն հաւաքուած էր, որ չարունակ խանդագին ցոյցեր բրաւ ի պատիւ նախագահին, Մ. Բէլէմանսոյի և Զօր. Բէքարի։ Նախագահական կառախումբը մեկնեցաւ իրիկուան 9ին։

— Էմինոզրէկի և Կլաքոյի քաղաքական խորհրդոյ անդամները պիտի երկարաձգեն իրենց այցելութիւնը Լիոն։

ԲԷՇԹԱ.— Մաքսաբարարդ գործները յայտարարեցին թէ պիտի չմասնակցին Վիեննայի 1908ի արուեստանդէսին։

— Զեռ-ընկերարարներուն կուսակցութիւնը կը յայտարարէ թէ եռ պիտի չկենայ ազգայնական ծրագրին, որպէս զի իր անդամներուն ընտրութիւնը ապահովէ հանրամասնական մեծամասնութեան պատուն։ Երիտասարդ Զեռերը բոլորովին յուսախաբ եղած են վերջին ընտրութիւններէն։

ՊԵՐԼԻՆ.— Գերման կառավարութիւնը ասեւարական դաշնագիր մը պիտի կնքէ Դանիոյ հետ։

ՎԻԵՆՆԱ.— Ֆրանսայի նախկին վարչապետ Մ. Մէլին հոս կ'ապաստանի և ներկայ պիտի ըլլայ երկրագործական ցուցահանդէսին։

ՀՌՈՄ.— Մատրիսի այժմու պապական նուէրքի Բինատիի կարգադրութեան բարձրացած ըլլալով՝ իրեն պիտի յաջորդէ Վատիկանի արտաքին գործոց նախարարութեան օգնական դերատարեալ Տէրի Բիէգա։

ՊԵԼԿՐԱՏ.— Վարչապետ Մ. Բասիչ յայտարարեց դեսպանի մը թէ Յունիսին առեւտր. դաշնագիր մը պիտի ստորագրուի Աւստրեհունգարիոյ և Սերպիոյ միջեւ։

ՄԵՍԻՆԱ.— Անգլիոյ Վիքտորիա ենս Ալպերդ զբօսանաւը հոս ժամանեց, իր մէջ ունենալով Անգլիոյ թագուհին և Վիքտորիա իշխանուհին։

ԱԹԵՆՔ.— Եբեսի. Ժողովը այսօր վերսկսաւ իր աշխատութիւններուն և պիտի վիճարանի գաղթականներուն և եղմատոյցի խնդիրներուն վրայ։ Սխալ է թէ Դանիզիէը պիտի հրաժարի կամ անդամներէն մէկ քանին պիտի փոխուին։

ԼՈՆՏՈՆ.— Սիմայէ կը հեռագրուի թէ Մայիս 18ին վերջացող 7 շաբաթուան մէջ Հնդկաստանի մէջ ժամանակաւ մնացեալ 481,00) հոգի, որոնցմէ 301,000ը Բէնճապի մէջ։

ՍԱԿԱՐԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՍԱԿԱՐԱՆԸ

ՕՍՄ. ՄԻԱՑԵԱԼ ՀՈՆՍՈԼԻԴՏ

Երէկ առաւօտ բացուեցաւ	Օ.Ո.	102·29½
Երէկ իրիկուն գոցուեցաւ	»	102 16
Նոյնպէս էն բարձր գինը	»	102·20½
» էն վար գինը	»	102 15½

**Ր

ը որոնք տեղի կ'ունենան դպրոցի գրատեղիներու վրայ և լսելու այն լայնը իսօակցութիւնները որոնք կը վրդովեն դպրոցի լռութիւնը։

Բնութեան մէջ պատիժի ընդհանրականութիւնէն զատ կը տեսնենք ուրիշ օրէնք մը որ դարձեալ իր կարեւոր տեղը ունի բնութեան պատժական օրինագրքին մէջ։ Կրակի մը մէկ անգամ հպումով մը մեր մատին ծայրը միայն կ'այրի և աչքի յառաջապահական օրէնքները չգործադրելով մեր աչքերը միայն կը վնասենք։ Այս նոյն օրէնքը իր կարեւորութիւնը ունի դպրոցին մէջ եւս։ Հոն ալ ամէն պատիժ յանցանքին մեծութեանը կամ քանակին համեմատական ըլլալու է։ Անչուշտ դպրոցի լռութիւնը ցած ձայնով մէկ անգամ խանգարող օրինաղանցը չենք կրնար պատժել այնպէս ինչպէս պիտի պատժէինք յանցաւոր մը որ իր չարուեստական անապրեբերութեամբը մշտ աղմուկի մէջ կը թողու ամբողջ դպրոցը։

Անչուշտ դժուարութիւն կը ծագի հոս դասատուներու առջև որոշելու թէ ո՞րն է յանցանքին ծանրը և թեթեւը։ Այս կախուած է Ա. յանցաւորին շարժառիթէն։ Նոյն յանցանքը զիտումով և կամ անգիտութեամբ գործել երկու յանցաւորներու մէջ մեծ տարբերութիւն մը կայ և ուստի անոնք չեն կրնար միեւնոյն ասիճանաւ պատժուիլ։ Բ. Յանցանքը գործուելու պարագաներէն, Գ. Յանցանքը երեւան հանելու համար վատնուած աշխատանքէն։ Դ. Յանցանքին կրնուած թիւէն։ Դասատուն կրնայ այս կէտերը նկատի առնելով անորոշել պատիժները։

Բնութեան մէջ պատիժները կը համաձայնին յանցանքին որակին հետ։ Մէկը կրնայ տնտեսագիտութեան օրէնքները յարգելով հարուստ և բարձր դիրք մը գրաւել ընկերութեան մէջ, ինչպէս նաև ընկերութիւնը կառավարող բարոյական օրէնքները չյարգելով ապերջանիկ ըլլալ։ Խաբեբայութեան բնական հետեւանքը վարկաբեկութիւն է։ Անհատ մը իր գործած բարոյական յանցանքին համար բարոյական պատիժ՝ իսկ ֆիզիքականին համար ֆիզիքական պատիժ կ'ընդունի։ Դպրոցներու մէջ այս օրէնքին կիրառութիւնը նկատելի կարեւոր կէտ է։ Ո՛րչափ դասատուներ առանց այս մանկավարժական օրէնքը նկատի առնելու ամէն տեսակ յանցանքի համար մէկ ընդհանրական գաւազան մը միայն ունին ինչ որ չատ քիչ անգամներ իր օգտակարութիւնը կ'ուենենայ։ Բանի որ պատիժներու ամէնէն էական նպատակներէն մին է աշակերտին ցուցնել յանցանքը և անոր յաջորդող հետեւանքը ուստի անոնք չատ պրոյ պէտք է նկատեն այն տրամաբանական կապը որ կը գտնուի իրենց գործած յանցանքին և պատիժին միջև։ Մանուկը իր ակար խելքովը ճիշդ պատճառի և արդիւնքի օրէնքը սեսնելու է հոն։ Պատիժները այնչափ որոշ ըլլալու են որ ենթական բնաւ չկրնայ կարծել թէ դասատուին քմահաճոյքն է որ տեղի կ'ունենայ և այնչափ ճիշդ ըլլալու են որ աշակերտը իր ըրած յանցանքին անմիջական հետեւանքը կարող ըլլայ տեսնել։ Պատիժը այն ատեն օգտակար է երբ տղան իսրկի թէ արդարացի է այն, օրինակի համար դաս չպատրաստելու և գաւազանի հարուածին մէջ ինչ յարաբերութիւն կայ։ Ինչպէս աշակերտը կրնայ նշմարել այս կերպ յանցանքի մը և պատիժին մէջ գտնուած կապը։ Աշակերտը իր աշխատութեան ժամերը խաղալով վատնած է և ուստի իր խաղի ժամերը պէտք է տայ իր դասը պատրաստելու, այս ըլլալու է իր պատիժը, և կամ աշակերտը երբ իր ընկերին ինչքը կը վնասէ՝ փոխանակ խաղէ զրկելու տրամաբանական չէ՞ որ գործած վնասը հատուցանէ։

Պատիժներու վրայ ընդհանուր ակնարկ մը նետելէ վերջ, աւելի մանրամասնելով զանոնք կրնանք երկու մասերու բաժնել 1. Վչտի անմիջական ազդեցութեան ենթարկել օրինազանցը, որուն տակ կ'երթան խաղէ, վազանձ, կերակուրէ զրկել, կոլուսի փոխարինութիւն, արգելանք, գաւազանի հարուած։ 2. Պատուոյ զգացումին դիմել որուն տակ կ'երթան կըշտամբանքի ակնարկ մը, բարկութեան խօսք մը, վատահութեան կորուստ, նօթերու պակիլ, յանցանքին խոստովանութիւնը դպրոցին առջև, առանձնաշնորհումներէ զրկում։ Այս պատիժներու նախապատրաստութիւնը աշակերտին որակէն կախուած է։ Պատուոյ զգացման տեր ու միշտ վեհանձն աշակերտի մը համար երկրորդ կարգի պատիժները միշտ ազդեցիկ ու արդիւնաւոր են, մինչդեռ մէկը որ արդէն իսկ կորսնցուցած է իր արժանապատուութիւնը, կ'ազդուի միայն առաջին կարգի պատիժներէ։ Մեր կարծիքով դպրոցներու մէջ մանաւանդ քաղաքներու դպրոցներու մէջ պատուոյ զգացման վրայ հիմնուած պատիժներու տակ լու է նախապատրաստութիւնը, միայն թէ այս պարագային դասատուն պէտք է աշխատի բարձր դիրքի մէջ պահել աշակերտին արժանապատուութիւնը։ Բանի՛ քանի՛ դասատուներ անխորհուրդ խօսքերով, ծաղրանքներով ու նոյն իսկ հայհոյանքներով ոգի տակ կ'առնեն աշակերտին պատուոյ զգացումը և ապա յանցանքի ատեն կը դիմեն մարմնական պատիժներու։ Ասոնք կը ջլատեն աշակերտին ինքնավստահութեան և արժանապատուութեան ոգին, բարոյապես կը մեռցնեն զայն։ Ծաղրելու չէ բնաւ։ Միշտ քննադատէ պոլը, բայց ո և է ատեն տղան տխմար կամ ապախօս մակդիրներով մի՛ որակեր։ Տղայ մը ծաղրական անունով մկրտել ոճիր է դասատուի մը համար, ինչպէս նաև անիրաւութիւն։

Մարմնաւոր պատիժներուն մէջ խոյս տալու է այն տեսակներէն որոնք վնասակար են աշակերտին ֆիզիքականին։ Աշակերտները բոպիկ ոտքով ձմեռ ատեն ձիւնի վրայ կեցնելու բնական հետեւանքը մահացու հիւանդութիւն է որուն հանդիպած եմ երբեմն դպրոցներու մէջ։ Այս կարգէն են ականջը քաշել, մազը ոլորել, մէկ ոտքի վրայ կեցնել, ձեռքը գիրք մը բռնած հորիզոնական դիրքով երկնցնել տալ ու ասուց նման գլուխ չասեր ալ որոնք բարոյական օգտակարութիւն չունենալէ զատ կը վնասեն աշակերտին ֆիզիքականին կազմութեան։

Մարմնական պատիժներու շարքին մէջ ցցուն դիրք մը կը դրաւէ ծեծը։ Շատ մը հարցումներ եղած են այս մասին թէ երբ ծեծը ունի իր բարոյական ազդեցութիւնը մանուկին կեանքին վրայ։ Շատեր կը պաշտպանեն զայն և կարեւոր տեղ մը կուտան անոր՝ դրպրոցի պատիժներու մէջ։ Թերեւս մասնաւոր ուսումնասիրութեան մը նիւթ ըլլայ այս կարող անձնատրութիւններու կողմէ, բայց ես քանի մը գաղափարներ և հաշուեցուցակներ ներկայացնելով մնացածը պիտի յանձնեմ դասատուներու փորձառութեան։

Այս մասին Լորա Բուքվըրտ այսպէս կը գրէ. «Մանուկ յանցաւորներու համար ամենայաւ տեղը գաւազանի ազդեցութիւնն է որչափ ալ հասարակաց կարծիքին ախտաւոր մասը հակառակի անոր»։

Լորա Նորթըն, անգլիացի մանկավարժ մը, կ'ըսէ. «Մանր աղոց կարելի եղածին չափ ծեծ»։ Ուրիշ մանկավարժ մը այսպէս կը գրէ. «Շատ անգամ ծեծի օգտակար ծառայութիւնը տեսած եմ փոքրիկներու մասին և երբեք չեմ ճանչնար տղայ մը՝ որ ծեծելէս վերջ ուրիշ անգամ յանցանքով առջևս եղած է. եթէ լաւ գործադրուի ինձ կը թուի թէ պատիժներու ամէնէն մարդասէրը, յաջողը և բնական մեթոտով եղածը այս է փոքրիկներու համար։

Մանկավարժ մը գործնական փորձով կը հաստատէ մեծին օգտակարութիւնը։ Ասիկայ հաշիւ բրած է որ 5 տարուան մէջ 489 աղայք ծեծուած են և անոնցմէ 135ը միայն կրկնած են իրենց յանցանքները, երկրորդ ծեծով մը 44ը միայն, երրորդով մը 10ը և չորրորդով մը 2 եղած է կրկնողներու թիւը։ Այս մանկավարժները ամէն կարգի տղոց համար ծեծ չեն յանձնարարեր և ընդհանուր կանոն մը ալ չեն կրնար դնել, կը թեւադրեն տղուն մտքի ասիճանին միայն նայիլ։

Մեր անձնական փորձառութիւնն ու գաղափարը սա եղած է միշտ թէ ծեծը թէպէտև առժամանակեայ կերպով կ'արգիլէ անկարգութիւնները, և սակայն բարոյական ազդեցութեան մէջ չատ փոքրիկ ու չնչին դեր մը միայն կը կատարէ չատ անգամներ ալ վնասելով։ Բարեբաղդաբար հիմա կրթելու կերպերը փոխուիլ սկսած են և ուրոպական դպրոցներէն ծեծը տակաւ առ տակաւ կը հեռանայ։ Դասատուներու փորձառութեան կը թողունք այս կէտը սա յայտարարութիւնով որ կարող դասատու մը արդէն իսկ աշակերտին պատուոյ զգացումը այնչափ բարձր պահած կ'ըլլայ որ պէտք չունենար ծեծի դիմել։ Իսկ եթէ կան դասատուներ որոնք երբեմն պէտքը կ'զգան, թեւադրելի է որ անոնք զգուշանան գլուխի, ականջի, և ուրիշ նմանօրինակ վատթարագործութիւններու զարնելէ։ Ծեծին ամենայարմար տեղը ձեռքն է։

Պատիժներու ազդեցութեան ասիճանը կախում ունի նաև գործադրման պարագաներէն։ Դպրոցի անկարգութիւնները անչուշտ սրտնեղութիւն կը պատճառեն դասատուներու, կասկած չկայ անոր. բայց չատ անգամներ անկարգութեանց հետ ուրիշ պատճառներ մտցած անտանական բարկութեան մը կ'առաջնորդեն դասատուն որ ատեն պատիժը ինչ որ ալ ըլլայ՝ ան կը մերկանայ իր բարոյացուցիչ հանգամանքէն։ Պատիժի ատեն բնաւ ներելի չէ բարկութեան ոև է արտայայտութիւն դասատուին կողմէ, որովհետև այս տեսակ պարագայի մը տակ դասատուն կը կորսնցնէ այլևս իր դատողութիւնը և կը պատժէ այն ասիճանաւոր մը որ համամտական չէր գործուած յանցանքին։ Յանցաւորն ալ իր կողմէն բարկութեան կը զրգռէ այս, որով պատիժը աւելի վնասակար հետեւանք մը կ'ստանայ քան օգտակար։ Դասատուներ կըրնան վչտանալ գործուած յանցանքին համար, բայց բնաւ թոյլատրելի չեն անոնք այս սահմանէն քայլ մը յառաջ երթալու։

Պատիժները կրնան ըլլալ առանձին կամ հրապարակաւ։ այս կախում ունի անչուշտ յանցանքին ասիճանէն և կամ յանցաւորին տեսակէն։ սակայն, ինչ որ ալ ըլլայ, դասատուներ միշտ աշխատելու են առանձնակի պատժել աշակերտները, այս տեսակ պարագայի մը տակ պատիժները միշտ աւելի ազդեցիկ են և դասատուն կրնայ աշակերտին հոգիին աւելի մօտ երթալ։ Այս գրութիւնը կը պաշտպանէ նաև աշակերտին արժանապատուութիւնը. բայց երբ անազդեցիկ են այլևս առանձին պատիժները, անոնք անչուշտ պէտք է պատժուին ընդհանուրին առջև։ Խիստ ծանր պատիժներ, մեր կարծիքով աւելի յարմար է որ ծնողաց ներկայութեամբ ըլլան, սասվ անոնց պատիժներու մասին ունեցած գանգատները պիտի դադրին, պատիժներու ազդեցութիւնը պիտի կրկնապատկուի և ծնողքներ տեսակ մը գործակցութեան մէջ պիտի ըլլան դասատուներու հետ։

Թեթեւսոլիկութեամբ կամ անխարար յանցաւորը ամէն պարագայի տակ գաւազանի անմիջական հարուածներու ենթարկել և կամ ապտակել, մանուկը անկարգութեանց մէջ քաջալերել է։ Աւելի լաւ է որ չպատժուին յանցաւորներ քան այս տեսակ պատիժներու ենթարկուին։ Որպէս զի պատիժը իր ազդեցութիւնը ունենայ պէտք է մանաւոր տատնի մը մէջ և լուրջ պարագայի մը տակ գործադրուի ան, հակառակ պարագային՝ թեթեւութեամբ տրուած պատիժները կը մանանիչեն դասատուին կողմէ պատիժներ ու տրուած դոյն կարեւորութիւնը որով աշակերտներ ալ իրենց կողմէ բոլորովին անկարեւոր կը նկատեն զայն։

Մեր ունեցած պատիժը չատ անդամ կրնանել և ստէպ ստէպ պատժել բոլորովին զգուշանալու է։ Անհատի մը կեանքին մէջ դպրոցական տարիները չընդաներ են, որոնց մէջ կը կազմուին անոր բոլոր ունակութիւնները։ Մանկավարժ մը «Մանուկը սովորոյթներու համար ծնած է» կ'ըսէ. ուստի ասիկայ կրնայ վարժուիլ օրական նոյն տեսակ պատիժին այնպէս՝ ինչպէս չարարին։ Մեր դպրոցներու մէջ չատ մը տղոց համար ծեծը կերակուր ուտելու պէս բան մըն է, և որպէս զի դասատուներ խոյս տան այս վտանգէն, պէտք է ընտրեն այն տեսակ պատիժներ՝ որոնք արտասովոր են մանուկին համար, ամէն խրատ, յանդիմանութիւն և պատիժ պէտք է ըլլան ընտրողական. հակառակ պարագային՝ պատիժին բարոյական կողմը կը մեռցնենք, և միայն պատժուելու սովորութիւն մը կը թողունք տղուն մէջ։

ՎԱՀԱՆ

ԳԱՂԹԱԲԵՐԳԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ

ԹԻՖԹԻՐ

Գործ չեղաւ, գաւառներէն առնուած լուրերը 30.40 փարայի անկում կը ցուցնեն. եթէ անգործութիւնը չարունակէ դիմերու մէջ աւելի անկում անխուսափելի է։

ԱՅԳԻՈՆ

Նոյնպէս թէ՛ հոս և թէ Զմիւռնիա բոլորովին անգործ անցաւ, նոր բերքը 6000 կողով կը գուշակուի։

ՓԻԹԻԼ

Թէև նշանակելի գործ չեղաւ այսու հանդերձ գիները ամուր կը բռնուին։

ՃԵՀՐԻ

Գործ չեղաւ, անուանական գիներն են Պօրում 5¼—5¾ Կեսարիոյ տեսակները 6¼—6½ ևն.։

×

Գ Ո Ր Գ

Թէ՛ մետաքս և թէ բուրդէ տեսակներուն վրայ այս շաբաթ չատ սննդեան գործեր եղան հրապարակին վրայ, նոյնպէս Մաքսատան մէջ, թէև բաւական ապրանք ժամանեց։

Մ Ա Ն Ա Ծ

Գիները անհամեմատապէս դարձեալ կը բարձրանան. գործարատերաց մեծամասնութիւնը անսակ տարապարման գինով ուշ յանձնում կ'առաջարկին որ չատ ամնչան գործեր միայն կը պատահին հրապարակին վրայ։

Թիւ 20 անգլիական կատուգլուխ վաթէրին լիպրան կ'արժէ 11-11¼ բէնա Հոկտ. Նոյեմ. յանձնելի։

Թիւ 32½ անգլիական լիպրան 13½-13¾ Սեպտ. յանձնելի։

Թիւ 20 զուիցերիական կարմիր բաքէթը կ'արժէ 15½-15¾ ֆր.։

×

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՍԱԿԱՐԱՆ

ՊՈԼՍՈՅ ԱՌԵՒՏՐ. ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ
(Մայիս 8 Երեքշաբթի)

ՑՈՐԵՆ

Առաջին ճերմակ	օխան	41—42
Երկրորդ »	»	40—
Խառն	»	38—
Զաւտարը		36—37
Կարծր առաջին	»	43—43½
Կարծր մէջին	»	38—42

Այսօր 10 վակոն Անատոլուի ցորեն ժամանեց։

ԱԼԻՒՐ

Տեղական դրբա Ա.	պարկ	84—
» » Բ.	»	82—

ԹԷՓ

Օխան 19-19½ փարա

ԳԱՐԻ

Քիւօսթէնճէ	քիլէն	14½—15
Բաւմէլի	»	14—14½

ՕՐՄԱՆ, ՄԱՏԷՆ ՎԷ ԶՐԱԱԹ ՆԷԶՍԲԷԹԸ ՃԷԼԻԼԷՍԻՆՏԷՆ

Այսրն վիլայէթիսէ Մէնթէշա սանճաղբնրն Թէօյլիզ գաղաբնտա հուատուր մալիսէ իլէ մահուտա Գապաբլար վէ Թարիֆաբ Դարա Զամ օրմանլարընտան իչպա 323 սէնէսի Նիսանրն 10ընճը բէնչէնպահ կիւնիւ ազչամընա գատար սէվմար միւ զալիսէի նէչը ու իլան գելընմըշ օլան 20,000 մէթրօ միքեապ ազ վէ գրզրլ չամ քէրասթէսի իլէ 3000 մէթրօ միքեապ գաթիան քէրասթէսի քի ճէման 23,000 մէթրօ միքեապը քէրասթէսինին 8 սէնէ միւտտէթի զարֆընտա գաթ ու իսմալ ու իխրաճ իտիրմէք վէ թէքարրուր իտիճէք պէտէլինին էօշրիւ սօն թագսիթէ մահտուպ իսկիմէք իւզրէ հինին իսլէսէ բէշինէն վէ միւթէպագընը 8 թագսիթաէ թէվմիյէ իտիրմէսի կէօսթէրիլէճէք իքէն իտպէ միւտտէթինին սէվմէն օն սէնէ վէ թագսիթին տպիր օն թագսիթի կէօսթէրիլտիկի անլաշընա թագ թասիրը քէյֆիյէթլէ պէրապէր չամ քէրասթէսինին պէհեր մէթրօ մ. քեապընին 32 ղր. 10 փարայա գ. գաթրանընին տպիսի 30 ղրուշ 10 փարայա իսկլալ իտիրմիշ օլատղընտան, ֆիյսաթը մէզգիւրէտ իւզէրինէ զամմ իլէ թալիպ օլանարընը վէ չէրսյիթիր միւզայէսէյի անլամաղ իսթէյէնէրէրին 100 սէ օն քէյ ազչէլէրինի միւսթահսրպէն Տէրսաատէթի Օրման վէ Մատէն վէ Զրասաթ Նէզարէթը ճէլիլէսի մուհասէպէսինէ վէ մահալլինտէ Այտրն վիլայէթի Օրման վէ Մատէն մուամալաթ միւտիրիյէթի իլէ Մուղլա վէ Թէօյճէլիզ օրման միւֆիթիթիչիքէրինէ միւրաճաաթ իթմէկլերի իլան օլունը։

5 Մայիս 323

ՃԻՇՏ ՁԵՐ ՈՒԶԱՆԸ

Ունենալ գրատուն մը ուր անմիապէս, և առանց խաբուած ըլլալու երկիւղի, կարենաս հայթայթել գրենական պէտքերդ, դիւրամատչելի պայմաններով,— պզտիկ առաւելութիւն մը չէ։ Ահա այդ տեսակ գրատան մը բոլոր պայմանները կը լրացնէ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՆՈՐ ԳՐԱՏՈՆԸ

Որուն տէրը, Յովհաննէս Գրիգոեան, իրեն նշանաբան ընտրած է յանախորդին գոհունակութեան և շահուն մէջ փնտռել իր օրինաւոր վաստակը։

ԳՐԻՉՃԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ ամէն կարգի հայերէն, թուրքերէն և ֆրանսերէն գիրքերէ զատ, կը հայթայթէ Մանկապարտէզի Նիւթեր, Աշխարհագրական քարտէսներ, բնագիտական և բնապատմական պատկերներ, ձեռագործի նիւթեր։ Կ'ստանձնէ նաև տպագրական ամէն տեսակ գործեր։ Դասագիրքերու ճոխ մթերք մը ունի։ Սիալ հասցէի չդիմէք. Զգաստգնրլար եւ գուշու թիւ 25 Մեծ Նոր Խանի տակ Կեդրոնական նոր գրատուն Յովհաննէս Գրիգոեանի։

ԱՌԻԹ ՄԸ

Լիմոէլի հռչակաւոր հոգեհատոր ֆրանսերէն բառարանը մաքուր կազմով կը գտնուի այս գրատունը դիւրամատչելի պայմաններով։ 30—50

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԳԱՅՍԷՐԵԱՆ

„ՄԱՆԶՈՒՄԻ"Ի ԱՐԿԱԾԱԼԻՑ ԹԵՐԹՕՆԸ — 92 —

ԳՐԵՑ ՍԱԼԷՍ — ՔԱՐԳՄԱՆԵՑ ՊԵՏԻԿ

Խարտեաշ Մազը

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ՈՃՐԱԳՈՐԾՈՒԻՆ

Զէֆիրին անտարբեր քայլերով սկըսաւ դէպի Վէրսայլի կայարանը առաջնալ։

Երբ տոմսավաճառին խցիկին առջևը հասաւ.

—Վիլ Տավրի, երկրորդ կարգ, ըսաւ բաւական բարձր ձայնով, ինչ որ բնաւ չվրիպեցաւ Պրիկարտի լսելութենէն։

Երիտասարդը ուղղակի ճամբորդներուն սպասասրանը գնաց, մինչեւ վերջը հակելու համար Զէֆիրինի բռնելիք ընթացքին վրայ։

Ցեւտոյ խորհելով որ անխոհեմութիւն պիտի ըլլայ մինչեւ հոս վերջացնել հետազօտութիւնը, ինք ալ տոմսավաճառին մօտենալով առաջին կարգի տոմսակ մը առաւ Վիլ Տավրիի համար։

—Ախ, կ'ըսէր ինքնիրեն, եթէ սա երկու երեսով սատանային համեստութեան ու հաւատարմութեան դիմակին տակ ծածկուած վագրի դէմքը առաջուընէ կարենայի տեսած ըլլալ, այն ատեն թէ՛ Սէրժի և թէ Գլօտի օձիքը ձեռք անցընել չատ դիւրին պիտի ըլլար։

Կառաչարին մեկնելուն հինգ վայրկեան մնացած էր, երբ Զէֆիրին կամաց մը վակոնին դռնակէն ներս սպրդեցաւ։ Պրիկարտ անմիջապէս առաջին դասի կը վազեցնէր աշակերտին ֆիզիքականին կազմութեան։

Մարմնական պատիժներու շարքին մէջ ցցուն դիրք մը կը դրաւէ ծեծը։ Շատ մը հարցումներ եղած են այս մասին թէ երբ ծեծը ունի իր բարոյական ազդեցութիւնը մանուկին կեանքին վրայ։ Շատեր կը պաշտպանեն զայն և կարեւոր տեղ մը կուտան անոր՝ դրպրոցի պատիժներու մէջ։ Թերեւս մասնաւոր ուսումնասիրութեան մը նիւթ ըլլայ այս կարող անձնատրութիւններու կողմէ, բայց ես քանի մը գաղափարներ և հաշուեցուցակներ ներկայացնելով մնացածը պիտի յանձնեմ դասատուներու փորձառութեան։

Այս մասին Լորա Բուքվըրտ այսպէս կը գրէ. «Մանուկ յանցաւորներու համար ամենայաւ տեղը գաւազանի ազդեցութիւնն է որչափ ալ հասարակաց կարծիքին ախտաւոր մասը հակառակի անոր»։

Լորա Նորթըն, անգլիացի մանկավարժ մը, կ'ըսէ. «Մանր աղոց կարելի եղածին չափ ծեծ»։ Ուրիշ մանկավարժ մը այսպէս կը գրէ. «Շատ անգամ ծեծի օգտակար ծառայութիւնը տեսած եմ փոքրիկներու մասին և երբեք չեմ ճանչնար տղայ մը՝ որ ծեծելէս վերջ ուրիշ անգամ յանցանքով առջևս եղած է. եթէ լաւ գործադրուի ինձ կը թուի թէ պատիժներու ամէնէն մարդասէրը, յաջողը և բնական մեթոտով եղածը այս է փոքրիկներու համար։

Մանկավարժ մը գործնական փորձով կը հաստատէ մեծին օգտակարութիւնը։ Ասիկայ հաշիւ բրած է որ 5 տարուան մէջ 489 աղայք ծեծուած են և անոնցմէ 135ը միայն կրկնած են իրենց յանցանքները, երկրորդ ծեծով մը 44ը միայն, երրորդով մը 10ը և չորրորդով մը 2 եղած է կրկնողներու թիւը։ Այս մանկավարժները ամէն կարգի տղոց համար ծեծ չեն յանձնարարեր և ընդհանուր կանոն մըն ալ չեն կրնար դնել, կը թեւադրեն տղուն մտքի ասիճանին միայն նայիլ։

Մեր անձնական փորձառութիւնն ու գաղափարը սա եղած է միշտ թէ ծեծը թէպէտև առժամանակեայ կերպով կ'արգիլէ անկարգութիւնները, և սակայն բարոյական ազդեցութեան մէջ չատ փոքրիկ ու չնչին դեր մը միայն կը կատարէ չատ անգամներ ալ վնասելով։ Բարեբաղդաբար հիմա կրթելու կերպերը փոխուիլ սկսած են և ուրոպական դպրոցներէն ծեծը տակաւ առ տակաւ կը հեռանայ։ Դասատուներու փորձառութեան կը թողունք այս կէտը սա յայտարարութիւնով որ կարող դասատու մը արդէն իսկ աշակերտին պատուոյ զգացումը այնչափ բարձր պահած կ'ըլլայ որ պէտք չունենար ծեծի դիմել։ Իսկ եթէ կան դասատուներ որոնք երբեմն պէտքը կ'զգան, թեւադրելի է որ անոնք զգուշանան գլուխի, ականջի, և ուրիշ նմանօրինակ վատթարագործութիւններու զարնելէ։ Ծեծին ամենայարմար տեղը ձեռքն է։

Պատիժներու ազդեցութեան ասիճանը կախում ունի նաև գործադրման պարագաներէն։ Դպրոցի անկարգութիւնները անչուշտ սրտնեղութիւն կը պատճառեն դասատուներու, կասկած չկայ անոր. բայց չատ անգամներ անկարգութեանց հետ ուրիշ պատճառներ մտցած անտանական բարկութեան մը կ'առաջնորդեն դասատուն որ ատեն պատիժը ինչ որ ալ ըլլայ՝ ան կը մերկանայ իր բարոյացուցիչ հանգամանքէն։ Պատիժի ատեն բնաւ ներելի չէ բարկութեան ոև է արտայայտութիւն դասատուին կողմէ, որովհետև այս տեսակ պարագայի մը տակ դասատուն կը կորսնցնէ այլևս իր դատողութիւնը և կը պատժէ այն ասիճանաւոր մը որ համամտական չէր գործուած յանցանքին։ Յանցաւորն ալ իր կողմէն բարկութեան կը զրգռէ այս, որով պատիժը աւելի վնասակար հետեւանք մը կ'ստանայ քան օգտակար։ Դասատուներ կըրնան վչտանալ գործուած յանցանքին համար, բայց բնաւ թոյլատրելի չեն անոնք այս սահմանէն քայլ մը յառաջ երթալու։

Պատիժները կրնան ըլլալ առանձին կամ հրապարակաւ. այս կախում ունի անչուշտ յանցանքին ասիճանէն և կամ յանցաւորին տեսակէն. սակայն, ինչ որ ալ ըլլայ, դասատուներ միշտ աշխատելու են առանձնակի պատժել աշակերտները, այս տեսակ պարագայի մը տակ պատիժները միշտ աւելի ազդեցիկ են և դասատուն կրնայ աշակերտին հոգիին աւելի մօտ երթալ։ Այս գրութիւնը կը պաշտպանէ նաև աշակերտին արժանապատուութիւնը. բայց երբ անազդեցիկ են այլևս առանձին պատիժները, անոնք անչուշտ պէտք է պատժուին ընդհանուրին առջև։ Խիստ ծանր պատիժներ, մեր կարծիքով աւելի յարմար է որ ծնողաց ներկայութեամբ ըլլան, սասվ անոնց պատիժներու մասին ունեցած գանգատները պիտի դադրին, պատիժներու ազդեցութիւնը պիտի կրկնապատկուի և ծնողքներ տեսակ մը գործակցութեան մէջ պիտի ըլլան դասատուներու հետ։

Թեթեւսոլիկութեամբ կամ անխարար յանցաւորը ամէն պարագայի տակ գաւազանի անմիջական հարուածներու ենթարկել և կամ ապտակել, մանուկը անկարգութեանց մէջ քաջալերել է։ Աւելի լաւ է որ չպատժուին յանցաւորներ քան այս տեսակ պատիժներու ենթարկուին։ Որպէս զի պատիժը իր ազդեցութիւնը ունենայ պէտք է մանաւոր տատնի մը մէջ և լուրջ պարագայի մը տակ գործադրուի ան, հակառակ պարագային՝ թեթեւութեամբ տրուած պատիժները կը մանանիչեն դասատուին կողմէ պատիժներ ու տրուած դոյն կարեւորութիւնը որով աշակերտներ ալ իրենց կողմէ բոլորովին անկարեւոր կը նկատեն զայն։

Մեր ունեցած պատիժը չատ անդամ կրնանել և ստէպ ստէպ պատժել բոլորովին զգուշանալու է։ Անհատի մը կեանքին մէջ դպրոցական տարիները չընդաներ են, որոնց մէջ կը կազմուին անոր բոլոր ունակութիւնները։ Մանկավարժ մը «Մանուկը սովորոյթներու համար ծնած է» կ'ըսէ. ուստի ասիկայ կրնայ վարժուիլ օրական նոյն տեսակ պատիժին այնպէս՝ ինչպէս չարարին։ Մեր դպրոցներու մէջ չատ մը տղոց համար ծեծը կերակուր ուտելու պէս բան մըն է, և որպէս զի դասատուներ խոյս տան այս վտանգէն, պէտք է ընտրեն այն տեսակ պատիժներ՝ որոնք արտասովոր են մանուկին համար, ամէն խրատ, յանդիմանութիւն և պատիժ պէտք է ըլլան ընտրողական. հակառակ պարագային՝ պատիժին բարոյական կողմը կը մեռցնենք, և միայն պատժուելու սովորութիւն մը կը թողունք տղուն մէջ։

ՎԱՀԱՆ

ԳԱՂԹԱԲԵՐԳԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ

ԹԻՖԹԻՐ

Գործ չեղաւ, գաւառներէն առնուած լուրերը 30.40 փարայի անկում կը ցուցնեն. եթէ անգործութիւնը չարունակէ գիներու մէջ աւելի անկում անխուսափելի է։

ԱՅԳԻՈՆ

Նոյնպէս թէ՛ հոս և թէ Զմիւռնիա բոլորովին անգործ անցաւ, նոր բերքը 6000 կողով կը գուշակուի։

ՓԻԹԻԼ

Թէև նշանակելի գործ չեղաւ այսու հանդերձ գիները ամուր կը բռնուին։

ՃԵՀՐԻ

Գործ չեղաւ, անուանական գիներն են Պօրում 5¼—5¾ Կեսարիոյ տեսակները 6¼—6½ ևն.։

×

Գ Ո Ր Գ

Թէ՛ մետաքս և թէ բուրդէ տեսակներուն վրայ այս շաբաթ չատ սննդեան գործեր եղան հրապարակին վրայ, նոյնպէս Մաքսատան մէջ, թէև բաւական ապրանք ժամանեց։

Մ Ա Ն Ա Ծ

Գիները անհամեմատապէս դարձեալ կը բարձրանան. գործարատերաց մեծամասնութիւնը անսակ տարապարման գինով ուշ յանձնում կ'առաջարկին որ չատ ամնչան գործեր միայն կը պատահին հրապարակին վրայ։

Թիւ 20 անգլիական կատուգլուխ վաթէրին լիպրան կ'արժէ 11-11¼ բէնա Հոկտ. Նոյեմ. յանձնելի։

Թիւ 32½ անգլիական լիպրան 13½-13¾ Սեպտ. յանձնելի։

Թիւ 20 զուիցերիական կարմիր բաքէթը կ'արժէ 15½-15¾ ֆր.։

×

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՍԱԿԱՐԱՆ

ՊՈԼՍՈՅ ԱՌԵՒՏՐ. ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ
(Մայիս 8 Երեքշաբթի)

ՑՈՐԵՆ

Առաջին ճերմակ	օխան	41—42
Երկրորդ »	»	40—
Խառն	»	38—
Զաւտարը		36—37
Կարծր առաջին	»	43—43½
Կարծր մէջին	»	38—42

Այսօր 10 վակոն Անատոլուի ցորեն ժամանեց։

ԱԼԻՒՐ

Տեղական դրբա Ա.	պարկ	84—
» » Բ.	»	82—

ԹԷՓ

Օխան 19-19½ փարա

ԳԱՐԻ

Քիւօսթէնճէ	քիլէն	14½—15
Բաւմէլի	»	14—14½

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍ 27 Ը.Ե ԲԱՑՈՒՄ ՆՈՐ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

ԼԱԶԱՐՕ ՖՐԱՆՔՕ ԵՒ ՈՐԴԻՔ ՎԱՃԱՌԱՏԱՆ

ԿԱԼԱԹԱ ԹԻՒՆԷԼԻ ՄՕՏ

ՄԵԾ ՅՈՒՅԱԴՐՈՒՄ ՎԵՐՋԻՆ ՆՈՐԱՁԵՒՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՁԱՅՆ, ԿԱՀ-ԿԱՐԱՍԻՆԵՐՈՒ, ԳՈՐԳԵՐՈՒ ԵՒ ՄՈՄԼԱԹԵՐՈՒ